

**Ympäristöministeriön hallinnonalan
toiminta- ja taloussuunnitelma vuosiksi 2013–2016**

Helsinki 22.12.2011

Sisällys

1	Toiminta- ja taloussuunnitelman laadintaperusteet.....	3
2	Toimintaympäristön haasteet	4
	Ilmastonmuutos vaikuttaa lähes kaikkeen toimintaan	4
	Kilpailu luonnonvaramarkkinoilla kiristyy	5
	Tiivis yhdyskuntarakenne ja energiatehokkaat rakennukset hillitsevät ilmastonmuutosta	5
	Väestö keskittyy kasvukeskuksiin, etenkin metropolialueelle.....	6
	Kulutuksen ja tuotannon kysymykset korostuvat	6
	Itämeren sekä pinta- ja pohjavesien hyvä tila vaatii toimia	7
	Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön työ jatkuu	7
	Kehitysmaiden rooli ympäristöongelmien hallinnassa korostuu	8
	Yhteistyötä ja tuottavuutta tarvitaan	8
3	Ympäristöministeriön visio ja toiminta-ajatus	10
3.1	Ympäristöministeriön visio	10
3.2	Ympäristöministeriön toiminta-ajatus ja toimintaperiaatteet	10
4	Keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet vuosina 2013 - 2016.....	11
4.1	Rakennetun ympäristön kehittäminen	12
4.2	Monipuolinen luonto ja luonnonvarojen kestävä käyttö	17
4.3	Materiaali- ja energiatehokkuuden parantaminen	21
4.4	Ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen.....	22
4.5	EU-yhteistyön ja kansainvälisen yhteistyön tehostaminen	26
4.6	Ohjausvälineiden vaikuttavuus paranee	28
4.7	Laadukas ympäristöhallinto	30
4.8	Avoin, aktiivinen ja ennakoiva viestintä	32
	Hallinnonalan voimavarat 2013 – 2016.....	33

1 Toiminta- ja taloussuunnitelman laadintaperusteet

Ympäristöministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelma vuosiksi 2013–2016 sisältää yhteenvedon keskeisimmistä tavoitteista ja painotuksista hallinnonalan toiminnassa lähivuosina. Suunnitelmassa on pyritty huomioimaan muuttunut toimintaympäristö. Talouden kehityksen epävarmuus tekee tavoitteiden asettamisen ja tarvittavien toimenpiteiden määrittelyn haastavaksi.

Menojen peruslaskelmatason lähtökohtana on valtioneuvoston 5.10.2011 antama kehyspäättös ja siinä on otettu huomioon vuoden 2012 talousarviossa ja vuoden 2011 lisätalousarvioissa tehdyt määrärahoihin vaikuttavat päätökset ja jo päätetyt tuottavuusvähennykset. Ympäristöministeriön hallinnonalan kehittämisen pohjana ovat ministeriön ja virastojen uudistettujen pidemmän aikavälin strategioiden ja toimialakohtaisten strategioiden toimeenpano. Tuottavuushankkeisiin liittyviä keskeisiä tietojärjestelmähankkeita valmistellaan osittain keskitetyllä tuottavuusmäärärahalla.

Ympäristöhallinnon tehtäviä hoitavat aluehallinnossa työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla olevat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ja valtiovarainministeriön hallinnonalalla olevat aluehallintovirastot. Ympäristöministeriö ohjaa niitä yhteistyössä ao. ministeriöiden kanssa.

Ympäristöministeriö osallistuu sektoritutkimusneuvottelukunnan koordinoimaan strategisesti merkittävien laajapohjaisten kärkihankkeiden valmistelu- ja rahoitusyhteistyöhön käytettävissä olevan kehittämisrahoituksensa ja maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön vuonna 2009 yhdessä perustaman luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymän puitteissa.

Suomen ympäristökeskus, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus sekä Metsähallituksen luontopalvelut ovat laatineet erikseen oman toiminta- ja taloussuunnitelmansa.

Hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelma edustaa ympäristöministeriön näkemystä toiminnan lähivuosien keskeisistä painotuksista. Valtioneuvosto ei ole ottanut kantaa suunnitelmaan.

2 Toimintaympäristön haasteet

Maailmantalouden kehitykseen liittyy huomattavia epävarmuuksia ja riskejä. Kriittisin tilanne on euroalueella, jossa valtioiden velkaongelmat ovat levinneet jo useaan maahan, ja koskettavat jo myös alueen suurimpia talouksia sekä rahoitusmarkkinoiden toimivuutta. Parhaassakin tapauksessa euroalueen talouskehityksen arvioidaan taantuvan usean vuoden ajaksi, kun valtiot joutuvat kiristämään julkista taloutta erilaisin säästötoimenpitein. Suomen valtiontalous on euroalueella paremmasta päästä, mutta silti valtiontalous on perustunut ja perustuu lähivuosinakin lisävelkaantumiseen. Suomen kansantalous on viennistä riippuvainen ja euroalueen talousongelmat heijastuvat nopeasti meillekin. Tulevien vuosien heikot talousnäkymät heijastuvat myös rakentamiseen, joka on vielä ollut hyvällä tasolla. Valtiontalouden ongelmat rajoittavat mahdollisuuksia ottaa käyttöön tukitoimia esim. rakentamisen lisäämiseksi. Talouden riskeistä huolimatta hallitusohjelmassa mainittuja lukuisia toimenpiteitä ympäristön edistämiseksi pyritään toteuttamaan kehyskaudella yhteistyössä muiden hallinnonalojen kanssa.

Ilmastonmuutos vaikuttaa lähes kaikkeen toimintaan

Suomen kuten muidenkin maiden on lähivuosina kyettävä samanaikaisesti huolehtimaan taloudellisesta kilpailukyvyistä, ympäristövastuista sekä inhimillisestä ja sosiaalisesta pääomasta toimintaympäristön jatkuvasti muuttuessa. Tarve hillitä ilmastonmuutosta vaikuttaa merkittävästi maapallonlaajuisen yhteistyön kautta ihmisten ja yhdyskuntien toimintaan ja elämään. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja sen tuomiin ääri-ilmiöihin varautuminen vaativat uudelleenajattelua monilla elämänaloilla. Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi on valmisteltava siirtymistä asteittain valtioneuvoston tulevaisuusselonteon viitoittamaan vähähiiliseen yhteiskuntaan ja sopeuduttava muun muassa routa- ja kosteusolosuhteiltaan muuttuvaan ilmastoon. Ilmastonmuutoksen näkyvät vaikutukset lisäävät ympäristötietoisuutta ja vaikuttavat poliittiseen toimintaan. Ratkaisujen kehittäminen ympäristöongelmiin tulee toisaalta kysynnän kasvaessa merkittävästi suuntaamaan myös teknologian kehitystä ja talouden voimavarojen käyttöä. Kilpailukyky ja ympäristöajattelu kietoutuvat yhteen ympäristöteknologian kehittymisen ja ilmastoratkaisujen lisääntyvän kysynnän kautta uusiksi liiketoiminnan mahdollisuuksiksi. Ympäristöasioiden merkitys yritysten kilpailukykytekijänä on haaste ympäristöpolitiikan ohjaukselle. EU:n määrätietoinen eteneminen ilmasto- ja energiapolitiikassa velvoittaa myös Suomea sekä ympäristöteknologian kehittäjänä että oman energiantuotannon suuntaamisessa enenevästi uusiutuviin energialähteisiin. Uusiutuvat energialähteet ja lisääntyvä ydinvoimankäyttö jäteratkaisuineen muodostavat myös uusia ympäristöhaasteita. Tarvitaan entistä enemmän toimintaa, jolla vuorovaikutuksessa kansalaisten ja elinkeinoelämän kanssa kehitetään kustannustehokasta ohjausta sekä kannustetaan eri toimijoiden omaehtoista ja ennakoivaa toimintaa ja ympäristövastuuta.

Samanaikaisesti hitaan talouskehityksen kanssa valtiot pyrkivät pääsemään yhteisymmärrykseen sekä uusista ilmastopoliittikan päästörajoista että muista ympäristö- ja ilmastopoliittisesti merkittävistä sopimuksista. Suunnittelukauden aikana joudutaan vääjäämättä tekemään rajanvetoa lyhyen aikavälin taloudellisten toimintaedellytysten ja pitkän aikavälin kestäväen kehityksen ja ympäristöpoliittisten ratkaisujen välillä.

Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää, että politiikkatoimien vaikutuksia kyetään seuraamaan ja arvioimaan, vaikkakin tavoitteet on asetettu kauas tulevaisuuteen ja toimenpiteet ovat pitkävaikutteisia ja hajautuneet useille sektoreille. Kansainväliset ilmastopoliittikan sopimusjärjestelmät ja EU:n ilmastopoliittiset päätökset asettavat raportointivelvoitteita sopimuspuolille ja EU:n jäsenmaille. Toimenpitei-

den vaikutusten seurannalla ja arvioinnilla tuotetaan politiikkaohjauksen kannalta välttämätöntä tietoa. Ilmastopolitiikan seuranta ja välineitä tulee kehittää ja kytkeä ne osaksi jatkuvaa toimintaa.

Kilpailu luonnonvaramarkkinoilla kiristyy

Luonnonvarat mahdollistavat ihmisten hyvinvoinnin ja niiden kestävä käyttö luo talouden perustan. Ekosysteemien terveys ja tuottavuus asettavat kuitenkin rajat luonnonvarojen käytölle. Väestön ja kulutuksen kasvu on lisännyt luonnonvarojen käyttöä ja kielteisiä ympäristövaikutuksia on tullut lisää. Ilman toimenpiteitä luonnon monimuotoisuus vähenee edelleen, ekosysteemien toimintakyky heikenee ja kasvihuonekaasupäästöt kasvavat. Samanaikaisesti maailmanlaajuinen kilpailu raaka-aineista kiristyy. Kilpailua voimistaa biomassan ja mineraalien kasvava kysyntä. Tuottavasta maasta, kriittisistä mineraaleista ja makeasta vedestä tulee niukkuustekijöitä. Kilpailu luonnonvaroista voi muuttaa myös geopoliittisia voimasuhteita ja heikentää yleistä turvallisuutta.

Eduskunnalle 3.12.2010 annettu luonnonvaraselonteko edustaa kokonaisvaltaisia luonnonvarojen käytön linjauksia, jotka yhdistävät eri luonnonvarasektorit ja kestävyys- ja ulottuvuudet yhteiseen viitekehykseen. Sen suosituksia toteuttamalla Suomella on erinomaiset mahdollisuudet globaaliin edelläkävijyyteen luonnonvarakysymyksissä.

Ilmastonmuutos ja luonnonvarojen käyttö kytkeytyvät voimakkaasti toisiinsa. Valtaosa ilmastolle vahingollisista kasvihuonekaasupäästöistä aiheutuu luonnonvarojen käytöstä. Kasvatavat biovarat toimivat puolestaan hiilen nieluina. Ilmastonmuutos voi myös edetessään olennaisesti vaikuttaa luonnonvarojen saatavuuteen. Luonnonvarapolitiikan sekä ilmasto- ja energiapolitiikan tulee muodostaa nykyistä yhteisempi synerginen kokonaisuus.

Ilmasto- ja energiapolitiikka muodostaa luonnonvarapolitiikan kanssa ainekierron näkökulmasta toisistaan erottamattoman ja monimutkaisen kokonaisuuden, jossa materia ja energia ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Energiantuotantoon tarvitaan materiaaleja ja materiaalien tuotantoon tarvitaan energiaa, kuten sähköä tai lämpöä. Energiantuotannosta aiheutuu erisuuruisia kasvihuonekaasupäästöjä luonnonvarasta ja energian tuotantotavasta riippuen. Materiaalien tuotannosta aiheutuu erisuuruisia sivuvirtoja ja jätteitä luonnonvarasta ja energian tuotantotavasta riippuen.

Luonnonvarojen käytön kasvihuonekaasupäästöihin ja jätemääriin voidaan vaikuttaa muun muassa vähentämällä kulutusta, lisäämällä materiaali- ja energiatehokkuutta tuotannon kasvua nopeammin, kehittämällä suljettuja kiertoja, sitomalla ja varastoimalla hiiltä tai kehittämällä jätteiden uusiokäyttöä. Käytännössä kestävä luonnonvaratalous edellyttää kaikkia näitä toimenpiteitä rinnan ilmasto- ja energiapolitiikan kanssa.

Tiivis yhdyskuntarakenne ja energiatehokkaat rakennukset hillitsevät ilmastonmuutosta

Yhdyskuntarakenne vaikuttaa huomattavasti liikenteen määrään, joukkoliikenteen toimintaedellytyksiin ja palvelujen saavutettavuuteen. Eheä yhdyskuntarakenne erityisesti kasvavilla kaupunkiseuduilla vähentää liikenteestä ja muusta toiminnasta aiheutuvia kasvihuonekaasupäästöjä. Samalla se parantaa yhdyskuntien toimivuutta, taloudellisuutta ja elinympäristön laatua. Taajamien riittävä tonttitarjonta ja kysyntää vastaava asuntotuotanto kaupunkiseutujen ydinalueilla on keskeistä. Lievealueiden hajarakentamisen hillitseminen ja runsaasti henkilöliikennettä synnyttävien elinkeinoelämän toimintojen kuten suurten kaupan yksiköiden sijoittumisen ohjaus ensisijaisesti yhdyskuntarakenteen sisään tai hyvien joukkoliikenneyhteyksien varrelle tukevat ilmastotavoitteiden saavuttamista.

Kiinteistö- ja rakennusallalla energian käytön vähentäminen, energiatehokkuuden parantaminen ja uusiutuvien energialähteiden hyödyntäminen ovat nousseet keskeisiksi muutostekijöiksi. Energian niukkeneminen ja kallistuminen korostavat rakentamisen elinkaariosaamista ja rakennusten energiatehokkuutta. EU:ssa uusien rakennusten tulee olla lähes nollaenergiarakennuksia vuoden 2020 loppuun mennessä. Myös korjausrakentamiselle asetetaan kansalliset energiatehokkuuden vähimmäisvaatimukset. Rakentamisen laatu, turvallisuus ja sisäilman terveellisyys vaativat edelleen huomiota. Osaavan työvoiman saanti rakennusallalla on kasvava haaste. Rakennusallan tutkimuksen vähäisyys on riski muutosvauhdissa mukana pysymiselle.

Väestö keskittyy kasvukeskuksiin, etenkin metropolialueelle

Väestö kasvaa Suomessa suurimmilla kaupunkiseuduilla niin sisäisen kuin maahan suuntautuvan muuttoliikkeen ja luonnollisen väestönkasvun seurauksena. Pääosan väestönkasvusta ja maahanmuutosta ennakoidaan suuntautuvan metropolialueelle. Kasvavilla kaupunkiseuduilla tarvitaan uusia asuntoja, palveluja sekä investointeja liikenteeseen ja muuhun infrastruktuuriin. Erityisesti suurilla kaupunkiseuduilla tarvitaan nykyistä laajempaa kuntien yhteistyötä maankäytön, asuntopolitiikan ja liikennejärjestelmien suunnittelussa. Kaupunkiseutuja kokonaisuuksina tarkasteleva kaavoitus ja eheä yhdyskuntarakenne ovat avainasemassa. Valmistelussa oleva kuntarakennemuutos, joka perustuu työssäkäyntialueisiin antaa tähän aikaisempaa paremmat mahdollisuudet. Tarvitaan luottamuksen rakentamista ja yhteistyötä tukevia prosesseja, jotta seuduilla nähdään yhdyskuntarakenteen toteuttamisen hallinnan ja eheyttämisen tuomat edut kilpailunäkökulman sijaan.

Kysyntään nähden liian vähäinen asuntojen tarjonta erityisesti pääkaupunkiseudulla pitää asuntojen hintatasoa ja vuokria suhteellisen korkeina ja aiheuttaa myös asunnottomuutta. Kohtuuhintaisista asuntojen riittävyys edistää oleellisesti kasvukeskusten kilpailukykyä. Kuntien maapolitiikka tukee koko alueen kokonaisvaltaista kehitystä. On tarpeen varmistaa kohtuuhintaisen maan riittävä tarjonta, kaavoitettua tonttivarantoa tulee olla riittävästi asuntotuotantoa varten. Suuressa osassa maata väestö toisaalta edelleen vähenee ja asuntoja jää tyhjiksi. Kunta- ja palvelurakenteen uudistuksella tavoitellaan kuntapalvelujen järjestämiseen riittävän vahvaa rakenteellista ja taloudellista perustaa. Muutoksissa on erityisesti syytä kiinnittää huomiota palvelujen saavutettavuuteen.

Kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen arvioidaan pitkällä aikavälillä edelleen kasvavan, mutta taloudelliset erot kotitalouksien mahdollisuuksissa vaikuttaa asumiseensa saattavat syventyä. Asumisen hinta on noussut nopeasti jo pitkään ja on hankaloittanut etenkin pienituloisten kotitalouksien asumista. Toisaalta 15 vuotta jatkunut asuntohintojen nousu on myös vääristänyt kotitalouksien odotuksia asuntojen hinnoista ja huono talouskehitys tulevaisuudessa voi aikaansaada myös asuntohintojen alenemista, ainakin alueellisesti. Tällöin ongelmia voi ilmetä etenkin ylisuuria ja pitkiä asuntolainoja otaneissa kotitalouksissa. Asuntomarkkinat eivät myöskään takaa riittävää asuntotarjontaa erityisryhmille. Asuntoalueiden sosiaalinen eriytyminen saattaa syventyä. Olemassa olevan ja ikääntyvän asuntokannan ylläpidon merkitys kasvaa. Kireä kuntatalous heikentää kuntien mahdollisuuksia ylläpitää hyviä asuinoloja, huolehtia kunnostamista vaativasta infrastruktuurista ja hoitaa omistuksessaan olevaa sosiaalista vuokra-asuntokantaa. Nykyisen rakennetun ympäristön korjaustarve on kasvamassa huolestuttavasti. Väestön ikääntyminen asettaa vaatimuksia asumiselle, liikkumisympäristölle ja palveluille.

Kulutuksen ja tuotannon kysymykset korostuvat

Koko yhteiskunnan läpi kulkevat aine- ja energiavirrat ovat keskeisten ympäristöongelmien yhteinen nimittäjä. Huomio kiinnittyy entistä enemmän luonnonvarojen säästämiseen, tuotannon ja kulutuksen

koko elinkaareen ja erityisesti ilmastonmuutosta aiheuttavien hiilidioksidi- ja muiden päästöjen vähentämiseen. Ratkaisuja vaativat edelleen myös vaaralliset aineet, ravinnekuormitus ja jätteet.

Vaarallisten kemikaalien käyttö on edelleen mittavaa ja vaarallisten aineiden sekä pienhiukkasten päästöt ovat ympäristön ja terveyden kannalta liian suuret. Uusien ja osin tuntemattomien vaikutusmekanismien ja aineiden riskien tunnistaminen ja niihin varautuminen on vielä riittämätöntä. Tällaisia ovat muun muassa hormonitoimintaan vaikuttavat aineet, haitallisten aineiden yhteisvaikutukset ja nanomateriaalit.

Itämeren sekä pinta- ja pohjavesien hyvä tila vaatii toimia

Euroopan unionin lainsäädäntö ohjaa voimakkaasti toimia Itämeren sekä pinta- ja pohjavesien suojelussa. Velvoitteena on saavuttaa vesien hyvä tila Itämerellä vuoteen 2020 mennessä sekä pinta- ja pohjavesissä vuoteen 2015 mennessä. Itämeren suojelussa korostuu kotimaisten toimien lisäksi kansainvälinen yhteistyö. Vesikysymykset ovat globaalisti entistä tärkeämpiä ja tarjoavat myös merkittäviä uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Itämeren suojelu on Suomessa koettu poliittisesti tärkeäksi alueeksi ja kansainvälisen yhteistyön painopisteeksi. EU:n meristrategiadirektiivin mukainen merenhoitosuunnitelma ja sen seuranta- ja toimenpideohjelma valmistellaan suunnittelukaudella. Merenhoitosuunnitelma on uusi keino yhteen sovitaa tarvittavia toimia merialueiden hyvän tilan saavuttamiseksi. Erityisesti maatalouden ravinnekuormituksen ennustetaan kasvavan, kun sateet lisääntyvät ilmastonmuutoksen vuoksi. Rankkasateet tuottavat ongelmia myös jätevedenpuhdistamojen toiminnalle.

Valtioneuvoston vuonna 2009 hyväksymät vesiensuojelusuunnitelmat ja niiden pohjalta laadittu vesienhoidon toteutusohjelma edellyttävät rehevöitymisen vähentämiseksi toimia erityisesti maa- ja metsätaloudessa, haja-asutuksessa ja myös muilla toimialoilla. Rehevöityneiden järvien ja virtavesien tilaa voidaan parantaa kunnostamalla. Vesirakentamisen samoin kuin teollisuuden ja turpeenoton haittoja on tarpeen vähentää. Pohjavesien riskialueiden suojelutarpeet ja suojelun riittävä tietoperusta korostuvat. Vesienhoitosuunnitelmissa seuraavalle kaudelle 2016-2021 tarkennetaan arvioita sekä arvioidaan ohjauskeinojen kehittämistarvetta pinta- ja pohjavesien hyvän tilan saavuttamiseksi. Vesienhoidon suunnittelutyö sovitetaan yhteen merenhoitosuunnitelman ja tulvariskien hallintasuunnitelmien kanssa.

Kasvava meriliikenne nostaa öljy- ja kemikaalionnettomuuksien riskiä erityisesti Suomenlahdella. Liikenneturvallisuus merellä sekä vahinkojen torjuntavalmiuden ylläpito ja parantaminen edellyttävät jatkuvaa aktiivista toimintaa. Suomenlahden pohjukan strategisen merkityksen kasvu Venäjän energiamarkkinana on haaste myös Suomen ympäristösuojelutoimille. Meriliikenteen kasvu ja sen aiheuttama lisääntyvä kuormitus ilmaan ja veteen luo painetta alusten päästöjen tiukemmalle sääntelylle.

Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön työ jatkuu

Luonnon monimuotoisuuden suojelulle ja kestävälle käytölle on asetettu kansainväliset ja kansalliset tavoitteet vuoteen 2020. Maankäytön muutokset, infrastruktuurin rakentaminen ja muut luontoon suoraan vaikuttavat toimet aiheuttavat edelleen luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä niin Suomessa kuin muuallakin. Ilmastonmuutos tuo vielä uuden merkittävän lisäpaineen luontoympäristölle.

Kansainväliset sopimukset ja tavoitteet sekä EU:n lainsäädäntö ohjaavat Suomen toimia luonnon monimuotoisuuden suojelussa ja kestävässä käytössä. Ekosysteemilähestymistapa ja ekosysteemipalvelujen taloudellisen merkityksen ymmärtäminen antavat uusia keinoja haasteiden ratkaisemiseksi.

Luonnon monimuotoisuuden suojeleminen ja hoito edistävät työllisyyden, aluekehityksen ja virkistystoiminnan tavoitteita. Kansallispuistoverkosto ja sen palvelutaso ovat tässä keskeisessä osassa. Natura 2000 –alueiden suojeleminen sekä tärkeimpien alueiden hoidon ja käytön suunnittelu vuorovaikutuksessa paikallisen väestön ja elinkeinonharjoittajien kanssa luo mahdollisuuksia käyttää euroopanlaajuista Natura 2000-verkosta aluetason voimavarana. Kansallinen METSO-ohjelma (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma) perustuu metsänomistajien vapaaehtoiseen osallistumiseen metsiensuojelutoimiin ja markkinapohjaisten toteutuskeinojen soveltamiseen. Itämeren luonnon monimuotoisuuden kartoittaminen ja turvaaminen sekä ilmastonmuutoksen aiheuttamien uhkatekijöiden tunnistaminen uudistavat niin ikään luonnonsuojelua. Lajien ja luontotyyppien suojelemaan panostetaan myös lähivuosina enemmän.

Luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttäminen edellyttää tämän näkökulman entistä vahvempaa integrointia muuhun maankäyttöön ja siihen liittyvään tukipolitiikkaan. Ekosysteemi-lähestymistapa on tässä työssä hyvä väline, jota jatkossa edelleen kehitetään käytännön tasolla. Luonnonsuojeluhallinnossa kotimaassa selkeytetään viranomaisten ja tutkimuslaitosten rooleja, varmistetaan tehokkaat toimintatavat ja suunnataan voimavarojen käyttö strategisesti oikein suhteessa muuttuvaan toimintaympäristöön.

Kehitysmaiden rooli ympäristöongelmien hallinnassa korostuu

Globaalit ympäristöongelmat, kuten ilmastonmuutos ja luonnonvarojen pilaantuminen ja hupeneminen vaativat teollisuus- ja kehitysmaiden välistä kumppanuutta. Hyvinvointi ja luonnonvarojen käyttö jakautuvat epätasaisesti alueiden kesken. Globaalin talouden tilanne kärjittää tätä epäkohtaa ja vaikuttaa näin ympäristöongelmiin ja niiden ratkaisukeinoihin. Materiaalisen kulutuksen kasvusta on tulossa yhä keskeisempi maapallonlaajuisten ympäristöongelmien taustatekijä. Se vähentää niitä hyötyjä, joita on aikaansaatu vähentämällä tuotantolaitosten ja liikennevälineiden päästöjä ja kehittämällä tuotteiden ympäristöominaisuuksia. Kehittyneiden teollisuusmaiden tulee luoda edellytyksiä kehittyvien maiden ekotehokkaalle tuotannolle.

Vaikka ympäristöongelmat tiedostetaan entistä paremmin, maailmantalouden heikkeneminen ja kansallisten etujen turvaaminen vaikeuttavat yhteisten ratkaisujen löytymistä. Globalisaation hallinnassa on tärkeää täsmentää kansainvälisiä pelisääntöjä ympäristön ja luonnonvarojen turvaamiseksi.

Haastavinta on edistää neuvotteluja ilmaston muutoksen hillitsemiseksi vuoden 2012 jälkeisenä aikana, kun samaan aikaan taantuva talous kaventaa toimintaedellytyksiä. Eteneminen edellyttää maapallonlaajuista kehitystä, jossa lisätään uusiutuvien energialähteiden käyttöä, otetaan käyttöön puhtaampia ja tehokkaampia teknologioita fossiilisten energialähteiden hyödyntämisessä sekä kehitetään kokonaispäästöjen kannalta tarkoituksenmukaisia rahoitusratkaisuja, kuten yhteistoimeenpanoa, puhtaan teknologian mekanismeja ja päästökauppaa.

Luonnon monimuotoisuuden suojeleminen ja kestävä käyttö merkitystä köyhyyden poistamisessa ei vielä täysin ole ymmärretty. Ekosysteemipalvelujen korostuminen antaa tälle uutta painoarvoa lähitulevaisuudessa.

Yhteistyötä ja tuottavuutta tarvitaan

Palvelujen tasapuolinen saatavuus ja toiminnan tuottavuus ovat julkisessa hallinnossa voimakkaasti esillä. Julkiselta hallinnolta odotetaan parempia palveluja, mutta toisaalta edellytetään sen työpanoksen

ja muiden voimavarojen käytön vähentämistä. Yhteistyö, toiminnan tehostaminen ja tuottavuuden parantaminen vaativat niin hallinnon rakenteiden, toimintatapojen ja myös uudistamista koko julkisessa hallinnossa. Johtaminen ja henkilöstöpolitiikan keinot ovat tässä keskeisessä asemassa. Hallinnonalojen raja-aidat madaltuvat ja yhteistyötarpeet kasvavat.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ympäristö ja luonnonvarat -vastualueet ja aluehallintovirastojen ympäristölupavastualueet ovat edelleen keskeisiä ympäristöasioiden hoitajia ja edistäjiä alueellaan. Ympäristöasioiden hoidon tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden turvaaminen myös aluehallinnossa edellyttää hyvin toimivaa ohjausta, jossa yhteen sovitetaan aluehallintoa ohjaavien ministeriöiden näkemykset kokonaisuudeksi.

Julkishallinnon resurssien väheneminen, toiminnan uudelleenorganisointi ja ympäristöhaasteiden kasvu samanaikaisesti ovat Suomen ympäristöasioiden hallinnolle keskeinen haaste. Euroopan Unionin kasvava ympäristösääntely edellyttää vahvaa vaikuttamista jo asioiden valmisteluvaiheessa. Voimavarat on kyettävä kohdentamaan strategisesti oikein.

3 Ympäristöministeriön visio ja toiminta-ajatus

Hallinnonalalla toimivat ympäristöministeriön lisäksi Suomen ympäristökeskus ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus sekä talousarvion ulkopuoliset valtion asuntorahasto ja öljysuojarahasto. Lisäksi ympäristöministeriö ohjaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten 13 ympäristö ja luonnonvarat - vastuualuetta ja aluehallintovirastojen neljää ympäristölupavastuualuetta. Ympäristöministeriö toimii ympäristöasioiden hallinnon strategisena ohjaajana. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueet vastaavat alueiden käyttöä, luonnonsuojelua, ympäristönsuojelua ja rakentamisen ohjausta koskevista tehtävistä maakunnissa. Aluehallintovirastojen ympäristölupavastuualueet päättävät ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisista luvista. Suomen ympäristökeskus on ympäristöalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, joka tuottaa ympäristöpolitiikan valmistelua ja toimeenpanoa varten tutkimus- ja seurantatietoa sekä asiantuntijapalveluja ja hoitaa myös eräitä viranomais-tehtäviä. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus kehittää kestävä, laadukasta ja kohtuuhintaista asumista sekä hoitaa asuntorahoitukseen osoitettavaan valtion tukeen liittyviä viranomaistehtäviä. Metsähallituksen luontopalvelut hoitavat valtion luonnonsuojelualueita sekä huolehtivat osaltaan uhanalaisten lajien suojelusta ja seurannasta. Ympäristöministeriö ohjaa lisäksi Turvallisuus- ja kemikaaliviraston kemikaalivalvonnan ympäristönsuojelukysymyksiin liittyviä viranomaistehtäviä.

3.1 Ympäristöministeriön visio

Ympäristöministeriön visio on ympäristövastuullinen, osallisuutta tukeva yhteiskunta, monimuotoinen luonto ja hyvinvointia edistävä ympäristö.

3.2 Ympäristöministeriön toiminta-ajatus ja toimintaperiaatteet

Ympäristöministeriö on yhteistyöhakuinen johtava vaikuttaja kestävän kehityksen, hyvän elinympäristön ja monimuotoisen luonnon turvaamisessa nykyiselle ja tuleville sukupolville.

Toimintaperiaatteissa korostuvat toiminnan avoimuus, asiantuntijuus ja tulevaisuus. Toiminta perustuu avoimeen yhteistyöhön, jossa jaetaan omaa asiantuntemusta ja kehitetään omaa osaamista asiakkaiden tarpeet huomioon ottaen. Tulevaisuudesta kannetaan vastuuta tekemällä ympäristön kannalta kestäviä päätöksiä.

4 Keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet vuosina 2013 - 2016

4.1 Rakennetun ympäristön kehittäminen

- Ilmastonmuutoksen haasteet ja ekotehokkuuden tavoitteet suuntaavat yhdyskuntien kehittämistä ja rakentamista
- Asuntotarjonta vastaa asumistarpeita ja suuret kaupunkiseudut ovat hyvinvoivia
- Toimiva ohjausjärjestelmä vahvistaa elinympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja kulttuuriarvoja

4.2 Monipuolinen luonto ja luonnonvarojen kestävä käyttö

- Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen pysähtyy.
- Maisema-arvot, luonnon virkistyspalvelut ja luontomatkailun edellytykset on turvattu.
- Luonnonvarojen käyttö on kestävää.

4.3 Materiaali- ja energiatehokkuuden parantaminen

4.4 Ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen

- Itämeren sekä pinta- ja pohjavesien hyvä tila on saavutettu.
- Ympäristöhaitat ja -riskit tunnetaan ja hallitaan.
- Ilmastonmuutosta hillitään ja siihen sopeudutaan.

4.5 EU-yhteistyön ja kansainvälisen yhteistyön tehostaminen

4.6 Ohjausvälineiden vaikuttavuus

4.7 Laadukas ympäristöhallinto

4.8 Avoin, aktiivinen ja ennakoiva viestintä

Vuosiksi 2013–2016 näille tehtäväalueille asetetut tavoitteet ja suunnitellut keskeiset toimenpiteet vastaavat osaltaan toimintaympäristön ympäristöhallinnolle asettamiin odotuksiin ja aikaansaavat pidemmän aikavälin yhteiskunnallisia vaikutuksia.

4.1 Rakennetun ympäristön kehittäminen

4.1.1 Ilmastonmuutoksen haasteet ja ekotehokkuuden tavoitteet suuntaavat yhdyskuntien kehittämistä ja rakentamista

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Yhdyskuntien ja rakennusten eko- ja energiatehokkuuden ratkaisut ovat laajasti hyväksytyjä, keskeiset toimijat sitoutuvat kansallisiin tavoitteisiin ja kansalaisilla on tiedolliset valmiudet tehdä kestäviä asumisen ja rakentamisen ratkaisuja.
- Kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenne eheytyy ja yhdyskunnat ovat energia- ja ekotehokkaampia rakentamisen ja asumisen ratkaisujen osalta. Ihmisten arjen sujuvuus paranee, henkilöauto-liikenteen tarve vähenee, joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kulkumuoto-osuus kasvaa ja liikenteen päästöt pienenevät.
- EU 2020 20-20-20 tavoitteiden toteuttaminen etenee ilmasto- ja energiastrategian linjausten mukaisesti. Uudisrakentamisessa energiatehokkuus kehittyy minimivaatimuksia nopeammin, korjausrakentamisen yhteydessä selvitetään aina mahdollisuudet energiatehokkuutta parantaviin toimiin ja uusiutuvan energian käyttö rakennuksissa lisääntyy.
- Tuulivoimarakentamista ohjaava kaavoitus etenee siten, että ilmasto- ja energiastrategian 6 TWh tuotantotavoite vuonna 2020 voi toteutua
- Materiaalitehokkuus paranee rakentamisessa ja rakennusmateriaalien aiheuttama ympäristökuormitus vähenee.

Vaikuttavuusindikaattorit ja mittarit:

- Alueella, jossa asukastiheys on vähintään 20 asukasta hehtaarilla, asuvien osuus kaupunkiseudun taajama-alueen asukkaista
- Asemakaavoitetulle alueelle rakennettujen asuinhuoneistojen osuus laajan kaupunkiseudun alueelle rakennetuista asuinhuoneistoista (mukana käyttötarkoituksen muutokset)
- Tuulivoimatuotanto

Keskeiset toimenpiteet

1. Yhdyskuntarakenteen eheytyminen

- Alueidenkäytön suunnittelun ohjauksessa ja kehittämisessä ja viranomaisyhteistyössä painotetaan erityisesti kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen eheyttämistä sekä maankäytön, asumisen, liikennejärjestelmän ja palvelurakenteen yhteensovittamista. Tuotetaan aineistoa kaavojen yhdyskuntarakenteeseen ja ilmastoon liittyvien vaikutusten arvioimiseksi.
- Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarvioinnin perusteella kehitetään yhdyskuntarakenteen ohjauksen välineitä. Vahvistetaan kaupunkiseutuja kokonaisuutena käsittelevän yleispiirteisen maankäytön ja liikenteen suunnittelun asemaa. Tehostetaan kaupunkien läheisen maaseudun yhdyskuntarakenteen ohjausta tarkistamalla asemakaava-alueen ulkopuolisten alueiden kaavoituksen ja rakentamisen ohjauksen periaatteita erityisesti kaupunki- ja kasvuseuduilla. Arvioidaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ajantasaisuus ja arvioinnin perusteella huolehditaan tarpeen vaatiessa päätöksen tarkistamisesta (2015-2016).
- Kartoitetaan taloudelliset ohjaukeinit yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi ja laaditaan eheyttämistä tukeva esitys verotuksen ja kannusteiden suuntaamisesta.

- Laaditaan yhteistyössä LVM:n ja TEM:n kanssa aluerakenteen ja liikennejärjestelmän valtakunnallinen pitkän tähtäimen kehityskuva, jolla ohjataan eri hallinnonalojen toimia vahvistamaan yhteisesti sovittuja tavoitteita ja kehityssuuntaa monikeskuksisen aluerakenteen ja sitä tukevan kestävä liikennejärjestelmän kehittämiseksi (2012-2014).

2. Rakennusten energiankäytön vähentäminen ja uusiutuvan energian tuotanto

- Rakentamisen energiatehokkuuden tiekartalla määritetään energiatehokkuuden kehittämisen aikataulu ja tavoitteet. Tiukentamalla energiatehokkuutta koskevia säädöksiä asetetaan minimivaatimukset energiatehokkuudelle ja uusiutuvan energian hyödyntämiselle sekä luodaan mahdollisuuksia minimivaatimuksia energiatehokkaammalle rakentamiselle. Otetaan vuonna 2013 käyttöön korjausrakentamista koskevat kustannustehokkaat energiatehokkuusvaatimukset ja uudistettu energiatodistusmenettely. Taloudellisilla kannustimilla nopeutetaan energiatehokkuuden kehittämistä, lisätään uusiutuvan energian hyödyntämistä, ohjataan toimenpiteet tehokkaimpiin toimenpiteisiin sekä parannetaan pienituloisten mahdollisuuksia energiatehokkaampaan rakentamiseen.
- Kehitetään rakennuksen ominaispiirteitä säilyttäviä ja turvaavia energiaratkaisuja. Kehitetään korjausrakentamisen ja täydennysrakentamisen yhdistävien prosessien konsepteja, joiden avulla energiatehokkaan korjaamisen ja yhdyskuntarakenteen eheytyksen tavoitteet yhdistyvät. Tällä tavalla tulevia korjauksia voidaan samalla osin rahoittaa täydennysrakentamisella syntyvillä tuloilla.
- Valtion tukeman tuotannon osalta kannustetaan vallitsevia energiamääräyksiä parempaa asuntorakentamista niin uudistuotannossa kuin korjausrakentamisessa elinkaaritarkasteluja hyödyntäen. Energiatehokkuudeltaan tehokkaampia asuntokohteita voidaan tukea kehittämiseen suunnatuin toiminnallisesti kohdentuvien ja kustannustehokkaiden taloudellisten toimenpiteiden avulla.
- Uusiutuvien ja toisaalta kierrätettävien materiaalien osuus kasvaa asuinrakentamisessa. Selvitetään toimenpiteitä rakennusmateriaalien ympäristökuormien vähentämiseksi ja materiaalitehokkuuden parantamiseksi. Kannustetaan valtion tukemassa asuntotuotannossa myös ympäristövaikutusten huomioonottamista.
- Uusiutuvan energian hyödyntämisen huomioon ottamista kaavoituksessa lisätään. Tuulivoimarakentamista ohjaavien laadukkaiden kaavojen ripeää valmistelua tuetaan kaavaohjauksella ja avustuksin.

4.1.2 Asuntotarjonta vastaa ihmisten asumistarpeita ja suuret kaupunkiseudut ovat hyvinvoivia

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Suurilla kaupunkiseuduilla asuntorakentaminen parantaa työvoiman saatavuutta ja asuntomarkkinoiden toimivuutta siten, että asuntotarjonnan lisäys vastaa MALPE-aiesopimuksissa asetettuja määrällisiä tavoitteita ja asuntohinnat ja vuokrat kehittyvät maltillisesti. Asuntotarjonta on riittävän suuri asuntorakentamisen tarpeeseen nähden ja se sijoittuu yhdyskuntarakenteelle asetettujen tavoitteiden kannalta oikein seudullisesti.
- Kaupunkiseutujen kehittäminen perustuu MALPE –yhteistyöhön. Maankäytön ohjausjärjestelmä vastaa muuttuvan kuntarakenteen vaatimuksia.

- Kohtuuhintaista asuntotarjontaa on riittävästi, mikä edellyttää riittävästi alan toimijoita, toimivaa kilpailua ja sellaisia valtion tukeman asuntotuotannon tukijärjestelmiä, että niihin liittyvä tuki ja rajoitukset ovat kohtuullisia suhteessa toisiinsa.
- Asuinalueet ovat elinvoimaisia, segregaatiokehitystä ehkäistään ja asunnottomuutta vähennetään. Pitkäaikaisasunnottomuus poistuu vuoteen 2015 mennessä ja riski asunnottomuuden pitkittymisestä pienenee
- Ikääntyneiden asuminen paranee, asumisen vaihtoehdot lisääntyvät ja kotona asumisen mahdollisuudet paranevat

Vaikuttavuusindikaattorit ja mittarit

- MALPE-aiesopimuksissa määritellyt seurantaindikaattorit
- Asuntojen hinta- /vuokramuutokset
- Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman määrälliset tavoitteet:
 - 1) Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen, asuntotuotanto ja –hankintamäärät
 - 2) ARAn tilastointi ja selvitys asunnottomista vuosittain/määrät, muutokset ja muu kehitys

Keskeiset toimenpiteet

1. Kaupunkiseutujen toimivuus

- Aiesopimusmenettelyn käyttöä kaupunkiseuduilla laajennetaan alueellisesti ja sisällöllisesti siten, että niiden yhteydessä tarkastellaan myös palveluja ja elinkeinoja (MALPE-sopimukset). Sopimukset laaditaan entistä sitovammiksi. Sopimukset kytketään seudullisiin ilmastostrategioihin. Koordinoidaan metropolipolitiikan toteuttamista ja tuetaan sen kärkihankkeiden etene- mistä.
- Vaikutetaan kuntien yleis- ja asemakaavoitukseen, maapolitiikkaan ja tonttituotantoon siten, että mahdollistetaan kaupunkiseuduittain riittävä tonttitarjonta kerros- ja pientaloasuntojen monipuolista rakentamista varten. Arvioidaan kuntarakenteen muutosten vaikutukset suunnittelu- ja ohjausjärjestelmään ja valmistellaan tästä aiheutuvat muutokset lainsäädäntöön ja ohjeistukseen.
- Määritellään kohtuuhintaisuus asumisessa, jotta asuntopolitiikalle ja eri toimijoille voidaan asettaa selkeät tavoitteet ja vaatimukset kohtuuhintaisen asumisen tarjoamiseksi. Selvitetään seudullisten julkisomisteisten toimijoiden perustamista kohtuuhintaisen asuntotuotannon toteuttamiseksi riittävässä määrin.
- Lisätään rakennusalan kilpailua. Käydään läpi koko rakentamisen prosessi maapolitiikasta lähtien ja lisätään edellytyksiä kilpailun syntymiselle yhteistyössä muiden alaan vaikuttavien julkisten tahojen kanssa. Pyritään yhteistyöhön kilpailun edistämiseksi myös muiden toimijoiden kanssa.
- Sosiaalisen eheyden edistämiseksi vahvistetaan poikkihallinnollista yhteistyötä ja koordinaatiota.
- Kehitetään asumisen edellytyksiä asuinalueiden yleisen toimivuuden näkökulmasta väestöltään vähenevillä alueilla ja toteutetaan ns. AKKU-työryhmän ehdottamia toimenpiteitä.

2. Erityistä tukea tarvitsevien ihmisten asuminen

- Toteutetaan ikääntyneiden asumisen kehittämissuunnitelmaa. Palvelujen ja asumisen muodostavaa kokonaisuutta kehitetään erityistä tukea ja vanhusväestön asumisratkaisuja toteutettaessa. Korjausavustuksia suunnataan hissien rakentamiseen ja esteettömyyden kehittämiseen.

- Kehitetään yhteistyötahojen kanssa asuinrakennusten suunnittelua ottamaan aiempaa paremmin huomioon asuntojen kokonaiskäytettävyyden kannalta nykyistä järkevämpi toiminnallisuus. Esteettömyys tulee toiminnallisuudessa ottaa huomioon asunnossa myös muualla kuin saniteettitiloissa.
- Toteutetaan kehitysvammaisten asumisen ohjelmaa tavoitteena vähentää laitoshoidon tarvetta.
- Toteutetaan pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelmaa yhdessä STM:n ja suurimpien kaupunkien kanssa.

4.1.3 Toimiva ohjausjärjestelmä vahvistaa elinympäristön terveellisyttä, turvallisuutta ja kulttuuriarvoja

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Elinympäristön laatu, terveellisyys, turvallisuus ja kulttuuriarvot vahvistuvat. Ilmastonmuutoksen vaikutukset on otettu huomioon kaavoituksessa ja rakentamisessa.
- Maankäyttöä ja rakentamista ohjaava lainsäädäntö toimii kokonaisuutena vaikuttavasti ja sujuvasti ja vastaa kehittämistarpeisiin kestäväällä tavalla.
- Alueidenkäytössä ja rakentamisessa kulttuuriympäristöjen arvo ja myönteiset vaikutukset koko yhdyskuntien ja elinkeinoelämän kehittämisessä on yleisesti tunnustettu ja niitä osataan hyödyntää hyvän elinympäristön luomisessa
- Rakennukset ovat hyvässä kunnossa koko elinkaarensa ajan ja vastaavat käyttäjien muuttuvia tarpeita. Kosteusvauriot ja muut rakennusvirheet uudisrakentamisessa ja korjaamisessa vähentyvät.
- Rakennusten rakenteellinen turvallisuus paranee.
- Merialueiden käytön kestävyys paranee.

Keskeiset toimenpiteet

- Toteutetaan maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) kokonaisarviointi laatimalla erillisselvitykset teemoittain, analysoimalla selvitystulokset ja laatimalla johtopäätökset lain muutostarpeista ja muutosten toteuttamiskokonaisuuksista vuoteen 2014 mennessä. Arvioinnin perusteella tehdään johtopäätökset säännösten, menettelytapojen ja ohjeiden muutostarpeista.
- Toteutetaan ympäristöhallinnon ilmastonmuutoksen sopeutumisen työohjelmaa sekä tarkistetaan se kansallisen sopeutumisstrategian päivityksen pohjalta vuosina 2015-2016.
- Parannetaan rakentamisen viranomaisohjausta valmistelemalla kuntien rakennusvalvontayksiköiden määrää ja kokoa koskeva esitys ottaen huomioon kuntarakenteen uudistus. Edistetään rakentamismääräysten ennakoivaa ja yhtenäistä tulkintaa. Jatketaan rakentamismääräyskoelman rakenteen ja sen osien uudistamista ja päivittämistä.
- Edistetään suunnitelmallista kiinteistönpitoa ja kiinteistöjen hyvää ylläpitoa. Edistetään korjausrakentamisen hyviä käytäntöjä portaaliratkaisuin sekä korjausneuvontaverkostoa vahvistamalla. Jatketaan kosteus- ja hometalkoita ja turvataan niiden tuottaman osaamisen, koulutusjärjestelmien ja informaatiokanavien pysyvyys. Kehitetään rakentamisaikaista kosteudenhallinnan osaamista.
- Jatketaan rakentamismääräysten sopeuttamista eurooppalaiseen kehitykseen. Varmistetaan rakennustuotteiden markkinavalvonnan resurssit
- Terveellisyttä ja turvallisuutta edistävän elinympäristön verkko- ja muun opasaineiston vaikuttavuus selvitetään ja aihepiirien informaatio-ohjausta tehostetaan hallinnonalojen yhteistyöhön osallistuen.

- Kulttuuriympäristöstrategialla yhtenäistetään ja parannetaan kulttuuriympäristön suojelun ja hoidon laatua sekä luodaan alan kv. sopimusten kansalliselle toimeenpanolle kehykset. Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY) ja valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden huomioimiselle alueidenkäytössä ja rakentamisessa luodaan tavoitteet ja kehitetään menetelmiä.
- Kehitetään merialuesuunnittelua yhteistyössä eri tahojen, muiden maiden ja EU:n kanssa.

4.2 Monipuolinen luonto ja luonnonvarojen kestävä käyttö

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen hidastuu ja suotuisa kehitys vakiintuu vuoteen 2016 mennessä.
- Suojelutoimet turvaavat luonnonvaraisten eliölajien ja elinympäristöjen suotuisaa suojelutasoa.
- Suojelun keinovalikoima monipuolistuu ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa painotuvat sopimusperusteiset ja määräaikaikaiset keinot aiempaa enemmän.
- Luonnon monimuotoisuus otetaan painokkaasti huomioon eri sektoreiden toiminnassa ja niiden tukipolitiikassa.

4.2.1 Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen pysähtyy

Keskeiset toimenpiteet suunnittelukaudella

1. Eliölajiston ja luontotyyppien seurannassa ja uhanalaisuusarvioinnissa on käytettävissä riittävät tiedot

- Jatketaan uhanalaisten ja puutteellisesti tunnettujen metsälajien tutkimusohjelmaa (PUTTE) METSO-ohjelman sekä laji- ja luontotyyppisuojelun tietotarpeita varten.
- Kehitetään luonnon monimuotoisuuden valtakunnallista seurantajärjestelmää sekä uhanalaisuuden arvioinnissa tarvittavien tietojen rekisteröintiä ja ylläpitoa.

2. Ihmisen toiminnasta uhanalaistuneiden lajien ja luontotyyppien säilyminen turvataan

- Jatketaan lajien ja luontotyyppien uhanalaisuuden arviointia.
- Eliölajiston suojelun toimintaohjelmassa suojelutoimet priorisoidaan vuonna 2011 ja vastaava työ tehdään alueellisesti tämän jälkeen. Kiireellisiä suojelutoimenpiteitä vaativien lajien suojelutoimenpiteitä jatketaan.
- Seurataan liito-oravakannan kehitystä Suomessa sekä valtakunnallisesti että alueellisesti ja ohjataan tarvittavia suojelutoimenpiteitä seurannan tulosten perusteella.
- Toteutetaan eri toimijoiden kanssa yhteistyössä Suomen luontotyyppien uhanalaisarvioinnin pohjalta laadittua kansallista toimintasunnitelmaa uhanalaisten luontotyyppien tilan parantamiseksi.

3. Luonnonsuojeluohjelmat toteutetaan ja luonnonsuojelualueverkoston edustavuutta parannetaan

- Luonnonsuojelualueverkostoa täydennetään toteuttamalla muun muassa maakuntakaavoituksessa suojeluun varattuja alueita ja parantamalla eri keinoin suojelualueverkoston kytkeytyneisyyttä.
- Etelä-Suomen metsien monimuotoisuutta edistetään valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymän ja vuonna 2012 tarkistaman METSO-ohjelman toimenpiteillä.
- Jatketaan säädösprojektia, jossa Metsähallituksen hallinnassa olevat luonnonsuojeluun varatut alueet muodostetaan luonnonsuojelualueiksi mahdollisimman kustannustehokkaasti.
- Kehitetään luonnonsuojelualueverkoston ekologista kestävyyttä ja edustavuutta kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen (CBD) toimeenpanoon kuuluvan suojelualueuudistusohjelman mukaisesti.

- Jatketaan Fennoskandian vihreän vyöhykkeen kehittämistä ja muuta luonnonsuojeluyhteistyötä Luoteis-Venäjällä.

4. Luonnonsuojelualueiden hoitoa kehitetään

- Jatketaan luonnonsuojelualueiden ennallistamista ja hoitoa laadittujen suunnitelmien mukaisesti. Toteutetaan Natura 2000 -alueiden seuranta, käytön järjestelyjä ja hoitoa. Selkämeren ja Siipoonkorven uusien kansallispuistojen palveluvarustus saatetaan kävijämäärän vaatimalle tasolle. Vahvistetaan ekosysteemien hoidon ja ennallistamisen seuranta. Ennallistamistoimien vaikutusten arviointia kehitetään.
- Yksityisten suojelualueiden hoitoa jatketaan. Alueiden hoidon ja ennallistamisen menettelytavat suhteutetaan suojelun tarkoitukseen, rauhoitusmääräyksiin, kaikkien osapuolten hyväksyntään hoito- ja käyttösuunnitelmiin sekä käytettävissä oleviin resursseihin
- Suojelualueiden merkintöjen ja opasteiden ylläpitoa ja ajantasaisuutta parannetaan.

5. Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiaa ja toiminatohejlmaa toteutetaan

- Vuosille 2011-2020 laadittua kansallista toimintaohjelmaa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden ja sidosryhmien kanssa.
- Vahvistetaan tietämystä luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen tuottamien ekosysteemipalveluiden merkityksestä ja niiden soveltamisesta käytäntöön. Vahvistetaan luonnon monimuotoisuuden huomioon ottamista eri sektoreilla, ml. niiden tukipolitiikka.

6. Luonnonsuojelulainsäädäntöä vahvistetaan

- Luonnonsuojelulainsäädäntöä kehitetään vuonna 2010 valmistuneen toimivuusarvioinnin ja asetettujen tavoitteiden pohjalta.
- Geenivarojen saatavuutta ja hyötyjen jakoa koskeva ns. Nagoyan pöytäkirja ratifioidaan ja pannaan toimeen kehittämällä lainsäädäntöä ja muita tarvittavia toimia.

Vaikuttavuusindikaattorit ja -mittarit

- Uhanalaisten lajien kokonaistarkastelut 10 vuoden välein; viimeisin valmistui vuonna 2010
- Arvio luontotyyppeiden uhanalaisuuden kehityksestä 10 vuoden välein
- Luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisaste alueittain; vuosittaiset toteumat
- Ajantasaisten hoito- ja käyttösuunnitelmien kattavuus

4.2.2 Maisema-arvot, luonnon virkistyspalvelut ja luontomatkailun edellytykset on turvattu

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu on sovitettu kestäväällä tavalla yhteen luonnonvarojen käytön ja suojelun kanssa.
- Eurooppalainen maisemayleissopimus ohjaa maisemien suojelua, hoitoa ja suunnittelua.

Keskeiset toimenpiteet

1. Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä parannetaan ja luonnon kesto- kyky otetaan entistä paremmin huomioon

- Turvataan jokamiehen oikeudet luonnon virkistyskäytön perustana laatimalla jokamiehen oikeuksien käsikirja, johon kootaan alaan liittyvät säädökset ja ohjeet niiden soveltamiseksi.
- Edistetään kuntien virkistysalueyhteistyötä.
- Luontomatkailun ja luonnon virkistyskäytön kysynnän ja tarjonnan selvityksillä tuotetaan tietoa päätöksenteon tueksi.
- Suomen kansallispuistoverkoston kuuluvien virkistyskäytön ja luontomatkailun kannalta keskeisimpien alueiden jatkuvasti kasvavat kävijämäärät lisäävät alueiden palvelujen ja ylläpidon tarvetta. Niihin panostetaan myös aluetalouden elvyttämiseksi.
- Metsähallitus parantaa luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä alueillaan rahoituksensa puitteissa.
- Arvioidaan valtioneuvoston päättämän luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämissuunnitelman toimenpiteitä ja jatketaan niiden toteuttamista.

2. Maisemansuojelua edistetään konkreettisten hankkeiden avulla

- Päivitetään arvokkaiden maisema-alueiden inventoinnit.
- Valmistellaan uusien luonnonsuojelulain mukaisten maisemanhoitoalueiden perustamista tavoitteena perustaa yksi uusia alue jokaisen ELY-keskuksen alueelle.
- Edistetään umpeenkasvaneiden perinnebiotooppien kunnostusta ja hoitoa erityisesti maatalouden ympäristötuen avulla ja selvitetään mahdollisuuksia ottaa käyttöön ympäristötukea täydentäviä toimenpiteitä.

Vaikuttavuusindikaattorit ja mittarit

- Luonnonsuojelualueiden käyttö- ja kävijämäärien kehitys
- Yhteenveto Suomen luonnon virkistyskäytön tilasta ja kehityksestä 10 vuoden välein
- MH:n hoitokohteet – muut
- Hoidossa olevat perinnebiotoopit, ha

4.2.3 Luonnonvarojen käyttö on kestävä

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Luonnonvarojen kestävä käyttö turvaa nykyisille ja tuleville sukupolville mahdollisuudet hyvinvointiin.
- Luonnonvarojen käyttäjät vastaavat osaltaan luonnonvarojen käytön ekologisesta kestäväydestä ja luonnon monimuotoisuuden huomioon ottamisesta.
- Ekosysteemi-lähestymistapa on integroitu kaikkeen luonnonvarojen käyttöön ja ekosysteemi-palvelujen keskeinen taloudellinen merkitys elinkeinoelämälle ja kansalaisten hyvinvoinnille on laajalti tiedostettu.

Keskeiset toimenpiteet

1. Luonnonvarojen käyttö otetaan huomioon toimialavastuun pohjalta

- Toteutetaan valtioneuvoston luonnonvaraselontekoa sekä sen pohjana olevat kansalliset biotalous- ja mineraalistrategiat ministeriön toimialavastuun pohjalta niin, että luonnonvarojen kestävän käytön tavoitteet saavutetaan pääosin 2015.
- Kehitetään maa-aineslainsäädäntöä vuonna 2012 valmistuneen toimivuusarvioinnin pohjalta.
- Saatetaan kiviainesten tilinpitojärjestelmä palvelemaan maa-aineslain edellyttämää lupamenetelyä, seuranta ja alueidenkäytön suunnittelua ja ohjausta siten, että maan keskeisimmät kiviainesten huoltoalueet ovat järjestelmän piirissä 2012. Tehdään maa-ainestenoton seurantajärjestelmä valmiiksi 2012.
- Maankäytön suunnittelussa sovitetaan yhteen pohjavesien suojelu ja kiviainesten käyttö keskeisimmillä kiviainesten huoltoalueilla ottaen erityisesti huomioon kiviaineshuollon vaatimat logistiikka- ja infrastruktuuriratkaisut.

2. Maa-, metsä- ja kalatalous sekä turvetuotanto ovat ekologisesti kestäviä

- Vaikutetaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistukseen tavoitteena edistää vesiensuojelua, luonnon monimuotoisuutta ja maisemanhoitoa. Selkeytetään ja uudistetaan nitraattiasetusta ja ohjataan nitraattidirektiivin raportointia. Edistetään ravinteiden kierrätystä ja tehostetaan Saaristomeren ja Selkämeren valuma-alueiden maatalouden vesiensuojelua.
- Osallistutaan kansallisen metsäohjelman toteuttamiseen erityisesti ekologisen kestävyyden ja ekosysteemipalveluidenturvaamisen näkökulmasta ja osallistutaan maa- ja metsätalousministeriön metsälain uudistustyöhön.
- Osallistutaan Euroopan laillisesti sitovan metsäsopimuksen neuvotteluihin ja EU:n metsästrategian laadintaan.
- Vaikutetaan EU:n kalastuspolitiikan tulevan ohjelmakuden valmisteluun, yhteensovitetaan kansallisen vesiviljelyohjelman 2015 ja vesienhoitosuunnitelmien toimeenpanoa ja uudistetaan kalankasvatuksen ympäristönsuojeluohje.
- Toteutetaan suo- ja turvemaiden kestävän käytön strategiaa.

Vaikuttavuusindikaattorit ja mittarit

- Maa-ainesten käytön suhde varantoihin
- Maatalouden typpi- ja fosforitaseet, kg/ha

4.3 Materiaali- ja energiatehokkuuden parantaminen

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Tuotannon ja kulutuksen materiaali- ja energiatehokkuus paranevat oleellisesti ja luonnonvarojen käyttö on kestävä.
- Selkeästi määritetyt ympäristötavoitteet vauhdittavat ympäristöteknologian kehitystä, nopeuttavat uudenaikaisen teknologian käyttöönottoa, luovat sille uusia markkinoita sekä edistävät ihmisten hyvinvointia.
- Valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymän valtakunnallisen jätesuunnitelman mukaisesti yhdyskuntajätteen määrä vakiintuu ensin 2000-luvun alun tasolle ja kääntyy sen jälkeen laskuun vuoteen 2016 mennessä. Vuonna 2016 yhdyskuntajätteestä kierrätetään materiaalina 50 % ja hyödynnetään energiana 30 %. Rakentamisen jätteistä hyödynnetään vähintään 70 % vuoteen 2016 mennessä.

Keskeiset toimenpiteet

1. Tuotannon ja kulutuksen ekotehokkuutta parannetaan

- Toteutetaan kestävän kulutuksen ja tuotannon kansallisen ohjelman toimeenpanoa tukevia hankkeita ja arvioidaan suunnittelukauden lopulla ohjelman toteutumista. Käynnistetään kestävien julkisten hankintojen neuvontapalvelu.
- Edistetään tuotelähtöisen resurssitehokkuuden ohjauskeinojen käyttöönottoa ja osajien verkostoitumista.
- Valmistellaan ympäristöteknologian ja innovaatiotoiminnan tulevaisuuskatsaus.
- Toteutetaan uudistettua kestävän kehityksen strategiaa, edistetään ennakoivan arviointimallin käyttöönottoa ja raportoidaan suunnittelukauden lopulla strategian toteutumisesta.
- Selvitetään ympäristöverojen käyttöönottoa sekä ympäristölle haitallisia tukia ja pyritään suuntaamaan niitä uudelleen.

2. Tehostetaan materiaalien käsittelyä ja kierrätystä sekä uudistetaan jätehuoltoa

- Valmistellaan materiaalitehokkuusohjelma yhdessä muiden toimijoiden kanssa.
- Materiaalitehokkuuden palvelukeskuksen toimintaa tuetaan ja vapaaehtoisten materiaalitehokkuussopimusten käyttöönottoa edistetään.
- Ohjataan uuden jätelainsäädännön toimeenpanoa sekä valmistellaan jätelain edellyttämät asetukset. Tehdään valtakunnallisen jätesuunnitelman väliarviointi vuonna 2013.
- Vähennetään kaatopaikoille tulevan orgaanisen jätteen määrää ja lisätään sen hyödyntämistä valtioneuvoston linjauksen mukaisesti. Selvitetään mahdollisuuksia myös muutoin vähentää jätteen määrää ja tehostaa sen hyödyntämistä. Valmistellaan siihen tähtääviä ohjauskeinoja.
- Valmistellaan ja toteutetaan jätteiden uudelleenkäyttöä ja kierrätystä edistäviä kehittämis- ja kokeiluhankkeita.

Vaikuttavuusindikaattorit ja mittarit

- Luonnonvarojen ja energian käyttö suhteessa talouden kasvuun
- Yksityisen kulutuksen ilmastovaikutukset
- Jätteiden määrä absoluuttisesti ja suhteessa talouden kasvuun
- Jätteiden hyödyntämistä jätelajeittain ja hyödyntämistavoittain
- Kaatopaikalle loppusijoitetun yhdyskuntajätteen määrä

4.4 Ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen

4.4.1 Itämeren sekä pinta- ja pohjavesien hyvä tila on saavutettu

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Itämeren ja pintavesien rehevöityminen ja sen aiheuttamat haitat vähenevät. Vesiluonnon ja vesialueiden tila paranee.
- Vaarallisten aineiden päästöt eivät aiheuta uhkaa pintavesien ja Itämeren eliöyhteisöille eivätkä ihmisten terveydelle.
- Pohjavesien tila säilyy hyvänä ja paranee siellä, missä ihmisen toiminta on sitä huonontanut.
- Merenkulun ympäristöhaitat vähenevät. Öljy- ja kemikaalikuljetuksiin sekä suurten satamien toimintaan liittyvät riskit on ennakoitu ja onnettomuuksien ympäristövahinkojen torjuntaan on varauduttu. Laittomat ja tahalliset öljypäästöt loppuvat.

Keskeiset toimenpiteet

1. Itämeren suojelutoimenpiteisiin voimavaroja

- Toteutetaan vesiensuojelua valtakunnallisten suuntaviivojen, vesienhoitosuunnitelmien, valtioneuvoston Itämeri-selonteon sekä Saaristomeren tilan parantamista koskevan hallituksen Itämeri-sitoumuksen mukaisesti.
- Laaditaan EU:n meristrategiadirektiivin edellyttämä merenhoitosuunnitelma, jonka osana valmistellaan seurantaohjelma vuoteen 2014 sekä vuoteen 2015 mennessä toimintaohjelma. Ohjelmaan sisällytetään myös HELCOM:n Itämeren toimintaohjelman ja vesienhoitosuunnitelmien toimenpiteet.
- Toteutetaan valtioneuvoston periaatepäätöstä Suomen Itämeren suojeluohjelmasta ja jatketaan tehostetusti vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuudesta inventointeja (VELMU-hanke) yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Edistetään kansainvälisessä yhteistyössä (HELCOM, IMO, EU) kasvavan merenkulun aiheuttamien ympäristöhaittojen vähentämistä. Toteutetaan yhdessä muiden Itämeren maiden kanssa yhteistä Itämeren suojelun toimenpideohjelmaa (HELCOM Baltic Sea Action Plan, BSAP) sen keskeisillä toiminta-alueilla rehevöitymisen ja vaarallisten aineiden haittojen vähentämiseksi, biodiversiteetin lisäämiseksi sekä merenkulun haittojen vähentämiseksi.
- Edistetään EU:n Itämeren alueen strategian ja sen toimintaohjelman ympäristöpilarin ja prioriteettialueiden toteuttamista sekä pyritään aktiivisesti osallistumaan lippulaivahankkeisiin.
- Itämeren suojelutoimenpiteiden voimavarojen turvaamiseksi hyödynnetään eri rahoituskanavia.

2. Sisävesien pinta- ja pohjavesien suojelua parannetaan laajapohjaisella yhteistyöllä

- Huolehditaan laajapohjaisena yhteistyönä vesienhoitosuunnitelmien toteutuksesta v. 2011 valmistuneen toteutusohjelman pohjalta
- Arvioidaan pinta- ja pohjavesien hyvän tilan saavuttamista sekä parannetaan ohjauskeinoja.
- Seurataan ja raportoidaan vesienhoidon toteutumista
- Laaditaan toisen suunnittelukierroksen vesienhoitosuunnitelmat ottaen huomioon erityisesti vesien tilaa parantavien toimien kustannus-hyötyanalyysit ja ilmastonmuutosskenaariot.
- Pannaan täytäntöön ympäristölaatu- ja direktiivin vaatimukset haitallisten aineiden osalta.

- Edistetään yhdyskuntien jätevesien tehokasta yhteiskäsittelyä, kunnostetaan huonossa tilassa olevia vesistöjä, kosteikkoja ja pienvesiä sekä pilaantuneita maa-alueita pohjavesien suojelemiseksi.
- Vesipolitiikan kehittämisessä huomioidaan ilmastomuutos ja siihen sopeutuminen.
- Haja-asutuksen jätevesien käsittelyä ja neuvontaa tehostetaan asetuksen siirtymäaikana.
- Edistetään toimia typenpoiston tehostamiseksi yhdyskuntajätevesistä. Toimilla pyritään siihen, että yli 10 000 asukkaan jätevedenpuhdistamojen jätevesien typpikuormasta vain alle 30 prosenttia kuormittaa rehevöityviä rannikko- ja sisävesiä.

3. Pohjavesille aiheutuvia riskejä vähennetään

- Uudet riskitekijät ohjataan pohjavesialueiden ulkopuolelle muun muassa maankäytön suunnittelun sekä säädösten lupa- ja ilmoitusmenettelyjen avulla.
- Huolehditaan, että vesienhoidon suunnittelussa selvityskohteiksi nimettyjen pohjavesialueiden veden laatu tutkitaan ja riskialueiksi nimetyillä pohjavesialueilla arvioidaan pohjavesimuodostuman tila. Pohjaveden tilaa parannetaan tapauskohtaisesti muun muassa kunnostamalla.
- Edistetään pohjavesien suojelusuunnitelmien laatimista erityisesti alueilla, jotka eivät ole hyvässä tilassa.
- Tehostetaan pohjavesien tilan seurantaa.

4. Kansainvälistä yhteistyötä vesien- ja ympäristönsuojelussa tehostetaan

- Edistetään Pietarin ja muiden lähialueen kaupunkien jätevesien käsittelyä kahdenvälisesti ja kv-rahoituslaitosten sekä pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuusrahaston kautta Itämeren ravinnekuormituksen kustannustehokkaaksi vähentämiseksi.
- Edistetään Leningradin alueen maataloudesta, erityisesti sika- ja siipikarjatuotannosta aiheutuvien ravinne- ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä kahden- ja monenkeskisellä yhteistyöllä.
- Edistetään suomalaisen ympäristötekniikan käyttöönottoa Luoteis-Venäjällä.
- Edistetään Suomenlahden suuria infrastruktuurihankkeita koskeva tiedonvaihtoa ja YVA-menettelyjen soveltamista Suomen ja Venäjän välillä.
- Osallistutaan NIB/NEFCO Itämeren toimintaohjelman hankevalmistelurahaston ja Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuteen hankkeiden edistämiseksi erityisesti Luoteis-Venäjällä, Baltiassa ja Puolassa.
- Osallistutaan EU:n naapuruuspolitiikan mukaiseen yhteistyöhön ja tiedonvaihtoon merialueiden suojelemiseksi.
- Jatketaan kansallisen vesiohjelman ja Suomen vesialan kansainvälisen strategian täytäntöönpanoa ja edistetään Suomen vesiosaamisen vientiä.
- Osallistutaan UNECE:n rajavesistösovimukseen ja sen Vesi ja terveys –pöytäkirjan toimeenpanoon sekä rajanaapureiden kanssa solmittujen rajavesistösovimusten perusteella tehtävään yhteistyöhön

Vaikuttavuusmittarit ja -indikaattorit

- Suomen ravinnekuormitus Itämereen
- Suomenlahden avomerialueiden näkösyvyys
- Sisävesien ja rannikkovesien eri laatuluokkien kehitys ekologisen ja kemiallisen tilan mukaan
- Vesienhoitosuunnitelmien toimien toteutuminen

4.4.2 Ympäristöhaitat ja -riskit tunnetaan ja hallitaan

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Vaarallisten aineiden aiheuttamat riskit tunnetaan ja ne eivät aiheuta merkittäviä ympäristö- ja terveyshaittoja.
- Pienhiukkasten määrä erityisesti taajamissa laskee alle maailman terveysjärjestön suositusrajan.
- Öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntavalmius Suomenlahdella on riittävä.

Keskeiset toimenpiteet

- Tuetaan REACH-asetuksen tavoitteiden toteutumista ja sen mukaisten prosessien toimivuutta kansallisissa koordinaatioelimissä ja Euroopan kemikaaliviraston hallintoneuvostossa.
- Jatketaan kansallisen vaarallisia kemikaaleja koskevan ohjelman väliarvioinnin yhteydessä sovitujen toimien toimeenpanoa kansainvälisen tavoitteen saavuttamiseksi kemikaaliriskien minimoimisessa vuoteen 2020 mennessä.
- Osallistutaan kemikaaliohjelman uudelleen tarkastelun yhteydessä sovittuihin toimiin, jotka koskevat nanomateriaaleista, hormonitoimintaa häiritsevistä aineista ja kemikaalien yhteisvaikutuksista aiheutuvien riskien hallintaa.
- Osallistutaan kemikaalilain kokonaisuudistuksen loppuun viemiseen ottaen huomioon muun muassa biosidiasetuksen toimeenpano sekä valvonnan tehostaminen.
- Parannetaan vaarallisten ja haitallisten aineiden esiintymisen tietopohjaa ja kehitetään seuranta kansainvälisten sopimusten ja EU-lainsäädännön edellyttämälle tasolle.
- Vähennetään elohopeasta aiheutuvia riskejä kansainvälisen elohopeasopimuksen neuvottelujen edistymisen mukaisesti.
- Seurataan pienhiukkasten vähentämistavoitteiden toteutumista taajamissa.
- Toimeenpannaan ilmanlaadusta annettu valtioneuvoston asetus huolehtimalla siitä, ettei ilma- laadun raja-arvoja ylitetä ja että ilmanlaadun seuranta on riittävää.
- Vaikutetaan kaukokulkeutumissopimuksen päästökattojen asettamiseen ja kansainvälisiin toimiin kaukokulkeutuvien vaarallisten aineiden päästöjen vähentämiseksi sekä EU:n päästökattodirektiivin tavoiteasetteluun ja siihen liittyvän yhteisötason lainsäädännön kehittämiseen.
- Huolehditaan parhaan käyttökelpoisen tekniikan ja sen sääntelyn kehittämisestä ja täytäntöönpanosta EU:ssa ja kansallisesti.
- Tuetaan selvityksiä ja koulutusta Suomen lähialueilla esiintyvien vaarallisten aineiden päästöjen ja niiden vaikutusten selvittämiseksi.
- Rahoitetaan ja toteutetaan tärkeysjärjestyksessä jätehuoltotöinä pilaantuneiden alueiden kunnostuksia sekä kehitetään toissijaista rahoitusjärjestelmää.
- Parannetaan öljyntorjuntavalmiutta valtioneuvoston Itämeriselonteon ja öljyntorjuntaa koskevan kokonaisselvityksen mukaan.
- Huolehditaan siitä, että ympäristövahinkojen torjunnan tiedolliset ja toiminnalliset valmiudet säilyvät korkeatasoisina.

Vaikuttavuusmittarit ja -indikaattorit

- Pienhiukkasten vuosipitoisuudet taajamien ilmassa
- Hengitettävien hiukkasten raja- ja ohjearvojen ylitykset
- Hauen elohopeapitoisuudet teollisuuden kuormittamilla alueilla
- Torjunta-aineiden myynti
- Kunnostettujen ja tutkittujen pilaantuneiden alueiden määrä
- Öljyntorjunnan valmius (valmiusaika ja maksimitorjuntakapasiteetti)

4.4.3 Ilmastonmuutosta hillitään ja siihen sopeudutaan

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Kansainvälisen YK:n ilmastosopimuksen ja neuvottelujen kohteena olevan Kioton pöytäkirjan jälkeisen sopimusjärjestelmän mukaisesti pyritään vakiinnuttamaan kasvihuonekaasujen pitoisuudet ilmakehässä sellaiselle tasolle, ettei ihmisen toiminnasta aiheudu vaarallisia häiriöitä ilmastojärjestelmässä.
- Tunnetaan kasvihuonekaasujen vähentämisen mahdollisuudet sekä vähentämiseen liittyvät sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset pitkällä aikavälillä.
- Ilmastonmuutokseen varautumiseen ja sopeutumiseen vaikuttavista tekijöistä on käytettävissä riittävää ajantasaista tietoa.
- Ilmastonmuutokseen varautuminen otetaan huomioon suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Keskeiset toimenpiteet

- Vaikutetaan voimakkaasti siihen, että voidaan sopia globaalisti kasvihuonekaasujen vähentämisen tavoitteista ja toimenpiteistä Kioton pöytäkirjan jälkeiselle ajalle.
- Osallistutaan vuorovaikutteisesti kansainvälisiin ja EU:ssa käytäviin neuvotteluihin ja valmistellaan Suomen tavoitteita ja kantoja niihin.
- Tuetaan seuraavaa sopimuskautta koskevien kansainvälisten neuvottelujen saattamista päätökseen Cancunin osapuolikokouksen COP-16 pohjalta.
- Tuetaan ympäristöministeriön asettaman ilmastopaneelin toimintaa tutkimuksen ja politiikan välisen vuorovaikutuksen lisäämisessä tavoitteena kansallisen ilmasto- ja energiastrategian tehokas toimeenpano.
- Selvitetään lähtökohtia erillisen ilmastolain valmistelulle.
- Huolehditaan, että ympäristöministeriön vastuulla olevat Kioton kaudelle sovitut kasvihuonekaasujen vähentämisen toimet toteutetaan ja valmistellaan päivitetyn kansallisen ilmasto- ja energiastrategian toimien toimeenpanoa Kioto-kauden jälkeiselle ajalle.
- Valmistellaan EU:n ilmasto- ja energiapaketin kansallista toimeenpanoa päästökaupan ulkopuolisilla sektoreilla ja päästökaupan osalta.
- Hankitaan Suomelle päästöyksiköitä yhteistoteutushankkeilla ja valtioiden välisellä päästökauppalla valtioneuvoston hyväksymässä laajuudessa osana kansallisen ilmasto- ja energiastrategian toimeenpanoa.
- Suunnitellaan ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimenpiteitä osana kansallista sopeutusohjelmaa.
- Kehitetään ilmastopolitiikan seuranta ja välineitä määrällisen ja laadullisen kehityksen tulosten esittämiseksi osana vuotuista suunnittelu- ja seurantaprosessia.
- Toteutetaan ympäristöhallinnossa laadittua ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimintaohjelmaa osana kansallista sopeutusohjelmaa.
- Edistetään tuulivoimarakentamisen maakuntakaavoitusta ja tätä palvelevia selvityksiä osana ilmasto- ja energiastrategian ja valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista.

Vaikuttavuusmittarit ja -indikaattorit

- Kasvihuonekaasupäästöt suhteessa tavoitteisiin
- Uusiutuvien energialähteiden osuus energiantuotannossa
- Energian kokonaiskäyttö suhteessa talouden kasvuun
- Suomen sitoutuminen tuleviin tavoitteisiin Kööpenhaminan sitoumuksen toteuttamiseksi

4.5 EU-yhteistyön ja kansainvälisen yhteistyön tehostaminen

Maapallonlaajuista ympäristöyhteistyötä ohjaavat kansainvälisten ympäristösopimusten, eri YK järjestöjen, kuten YK:n ympäristöohjelman (UNEP), YK:n kestävän kehityksen toimikunnan (CSD), asuin-yhdyskuntaohjelman (HABITAT), sekä kansainvälisten erityisjärjestöjen puitteissa sovitut sitoumukset. Alueellista yhteistyötä ohjaavat Euroopan unionin, unionin naapuruuspolitiikan ja alueellisten kansainvälisten sopimusten ja järjestöjen, kuten YK:n Euroopan talouskomission (ECE), Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD), Arktisen neuvoston (AC), Barentsin Euro-arktisen neuvoston (BEAC), Pohjoismaiden ministerineuvoston (PMN) sekä merten suojelukomissioiden (HELCOM, CBSS, OSPAR, IMO) ja Euroopan neuvoston työohjelmat.

Ympäristöministeriön toimialalla on kansainväliset sopimukset muun muassa ilmastosta, luonnon ja luonnon monimuotoisuuden suojelusta sekä maiseman hoidosta, vaarallisten jätteiden rajat ylittävistä siirroista, kemikaalien käytöstä aiheutuvista ympäristöhaittojen ehkäisemisestä, otsonikerroksen suojelusta, ympäristövaikutusten arvioinnista, merellisten öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntayhteistyöstä, kansalaisten osallistumisesta ja tiedonsaannista sekä alueellisesta ilman-, vesien-, meren- ja ympäristönsuojelusta.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Euroopan unionin toiminnassa kestävä kehitys, erityisesti kestävästä kulutus- ja tuotantotavoista valmistuvan ohjelman toimeenpano etenee. Unionin ympäristölainsäädännön toteuttaminen vahvistuu kaikissa jäsenmaissa ja etenee EU:n naapurimaissa. Kestävän kulutuksen ja tuotannon edellyttämiä toimia toteutetaan ja sitoutuminen vahvistuu myös maapallonlaajuisessa yhteistyössä.
- Suomen ja EU:n ympäristöyhteistyö Venäjän kanssa etenee suunnitelmallisesti. EU:n ja Venäjän ympäristödialogi vahvistaa ympäristönsuojelun asemaa osana EU:n ja Venäjän taloudellisia suhteita ja neuvoteltavia perussopimuksia, erityisesti post-PCA (Partnership and Cooperation Agreement). Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuden rahasto edistää Suomen kannalta tärkeitä investointeja ja myös muu kansainvälinen rahoitus Suomen rajan läheisillä alueilla jatkuu.
- Kansainvälinen ympäristöhallinto tehostuu ja vahvistuu. Kansainvälisten ympäristösopimusten välinen yhteistyö on johdonmukaista, tehokasta ja maiden toimeenpanoa tukevaa.

TTS-kauteen kohdistuvat valtiontalouden säästöt tulevat kansainvälisessä ympäristöyhteistyössä merkitemään entistäkin tarkempaa suunnittelua siitä, minkälaisia ja kuinka suuria vapaaehtoisia tukia voidaan kohdentaa erilaisiin ohjelmiin ja neuvotteluprosesseihin. Samoin pyritään vaikuttamaan entistä enemmän kansainvälisten sopimusten työohjelmien rakenteeseen ja laajuuteen, jotta osapuolten vuosittaiset jäsenmaksut eivät nouse kohtuuttomasti.

Keskeiset toimenpiteet

1. Ympäristönäkökulma vahvistuu Euroopan unionissa ja muussa alueellisessa yhteistyössä

- Tehostetaan vaikuttamista EU:n päätöksenteossa ympäristösektorilla, erityisesti vaikuttamista asioiden käsittelyn mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
- Toimitaan EU:ssa kaikkien Itämeren maiden yhteisten tavoitteiden ja toimenpiteiden edistämiseksi alueelle oleellisissa kysymyksissä.

- Vaikutetaan EU:n ulkosuhderahoituksen uudistamiseen ja erityisesti EU:n naapuruusohjelman (ENP) ja rahoitusinstrumentin (ENPI) käytettävyyteen uudella ohjelmakaudella, sekä Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuden sekä EU:n ja Venäjän ympäristödialogin ja sen alaisten työryhmien toimintaan.
- Varmistetaan, että Lissabonin sopimuksen voimaan tulosta aiheutuvat muutokset EU:n ulkosuhteiden hallinnossa tunnistetaan ja otetaan huomioon ministeriön EU-valmistelussa.
- Edistetään ympäristötavoitteiden toteutumista EU:n ja Venäjän uudistuvissa perussopimuksissa.
- Kehitetään pohjoismaista yhteistyötä ympäristö- ja kuluttajakysymyksissä ja toteutetaan vuonna 2012 neuvoteltavaa Pohjoismaiden Ministerineuvoston toimintaohjelmaa vuosille 2013–2016.
- Tehostetaan arktisen strategian toimeenpanoa ja lisätään yhteistyötä alueeseen kohdistuvien ympäristöuhkien torjumiseksi. Vaikutetaan siihen, että vuonna 2012 alkaneella Suomen puheenjohtajuuskaudella (2012–2013) Barentsin ympäristöryhmän ja Arktisen neuvoston ACAP-työryhmän (puheenjohtajuus 2012) toiminta tukee Suomen ympäristöpoliittisia tavoitteita pohjoisilla alueilla.

2. Kansainvälisten ympäristösopimusten toimeenpano ja ympäristöhallinto tehostuvat

- YK-yhteistyötä toteutetaan päivitetyn YK-strategian mukaisesti. Tuetaan UNEP:in aseman vahvistamista osana YK:n ympäristöhallintoa ja sen keskipitkän aikavälin strategian toteuttamista.
- Varmistetaan, että ympäristönäkökulma on näkyvä osa kehityspolitiikkaa mm. osallistumalla UM:n johdonmukaisuusverkoston työhön ja tukemalla globaalien ympäristösopimusten toteuttamista kehitysmaissa.
- Toimitaan aktiivisesti Rio +20 huippukokouksen annin viemisestä TTS-kauden ympäristöpoliittisiin ohjelmakohtiin.
- Tuetaan Nagoysssa 2010 sovitun uuden strategisen suunnitelman tavoitteiden toteutusta luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi vuoteen 2020 mennessä ottaen huomioon myös vuoden 2012 Hyderabadin (Intia) osapuolokokouksen päätökset ja strategiset päivitykset.
- Vaikutetaan kansainvälisten kemikaali- ja vaarallisia jätteitä (Basel, Tukholma, Rotterdam) koskevien sopimusten täytäntöönpanoon ja edistetään elohopeaa koskevan sopimuksen aikaansaamista tavoitteena sopimuksen allekirjoittaminen Japanissa vuonna 2013. Edistetään kansainvälisten kemikaali- ja jättesopimusten keskinäistä synergiaa, pyritään mm. niiden peräjälkeisiin osapuolokokouksiin vuonna 2013.
- Jatketaan yhteistyötä ja tiedonvaihtoa tärkeimpien kehittyvien maiden, kuten Kiinan ja Intian viranomaisten kanssa tuen saamiseksi maapallonlaajuisten ympäristöongelmien ratkaisuille ja ympäristön suojelun edistämiseksi näissä maissa.
- Edistetään yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön, Finnpron ja muiden toimijoiden kanssa suomalaisen ympäristöteknologian ja -osaamisen vientiä EU:n ulkosuhde- ja naapuruusalueilla (Venäjä, Itä- ja Kaakkois-Eurooppa, Välimeri) sekä valikoiduissa kahdenvälisen yhteistyön kohdemaissa (mm. Kiina, Intia, Sambia).

Vaikuttavuusmittarit ja -indikaattorit

- Onnistutaan sisällyttämään Suomelle keskeiset ympäristönäkökohdat EU-aloitteiden käsittelyn eri vaiheissa.
- Ympäristönäkökulma on esillä muiden sektorien EU-kantojen valmistelussa ja päätöksenteossa.
- Venäjällä ympäristönsuojelun integrointi talouden rakenteisiin etenee.
- Tärkeimpien kansainvälisten ympäristösopimusten maakohtainen edustavuus lisääntyy, sopimusvelvoitteiden täytäntöönpano tehostuu ja eri sopimusten välinen synergia vahvistuu.

4.6 Ohjausvälineiden vaikuttavuus paranee

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Käytössä on luotettavaa tietoa ympäristöasioiden ohjausta ja päätöksentekoa varten sekä ohjauskeinojen ja toimien vaikuttavuudesta ja kustannustehokkuudesta. Ohjauskeinot monipuolistuvat.
- Ympäristölainsäädäntö on selkeää ja se toteuttaa tehokkaasti kansallisia, pääosin hallitusohjelmaan perustuvia tavoitteita sekä EU-lainsäädännön tavoitteita.
- Ympäristöasioiden suunnittelu- ja lupamenettelyjen sujuvuus, avoimuus, niiden vaikutusten ennakointi ja oikeusturva ovat tasapainossa.
- Kaavoituksen merkitys maankäytön muutosten ohjauksessa kasvaa. Kaavoituksen ja maapolitiikan välineiden käyttö on aktiivista ja monipuolista erityisesti asuntotuotannon ja elinkeinolämän toimintaedellytysten sekä ympäristötavoitteiden turvaamiseksi.
- Kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen ohjaukseen sekä maankäytön ja liikenteen yhteensovittamiseen liittyvät välineet ovat toimivia.
- Rantarakentamisen suunnitelmallisuus lisääntyy niin, että vähintään 70 % (nyt 60 %) rantarakentamisesta suuntautuu kaavoitetulle alueelle.
- Ympäristölupajärjestelmä on ympäristön laadun parantumisen ja asiakkaiden kannalta tehokas ja toimiva. Lupien käsittelyajat ovat kohtuulliset. Lupien toteutumisen valvonta on riittävää.
- Tieto ympäristövaikutuksista ohjaa suunnittelua päätöksentekoa ja toimintaa.
- EU:n rakennerahastojen toimenpiteet ja muu EU-rahoitus edistävät ympäristötavoitteita.
- YM:n strategian tavoitteiden toteutuminen näkyy ELYjen ja AVIen toiminnassa.

Keskeiset toimenpiteet

1. Lainsäädännön toimivuus ja ajantasaisuus varmistetaan

- Säädosvalmistelun laatua, suunnitelmallisuutta ja vaikutusarviointia parannetaan. Lainsäädännön toimivuutta ja vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti.
- Valmistellaan hallituksen esitys ympäristönsuojelulain uudistamisesta. Siinä huolehditaan erityisesti teollisuuspäästödirektiivin saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä, tehostetaan parhaan käyttökelpoisen tekniikan käyttöä sekä selkeytetään lain rakennetta ja toteutetaan perustuslain huomioon ottavia uudistuksia.
- Kehitetään ympäristölupajärjestelmää lähtökohtana käsittelyn tehostaminen sekä sähköisen käsittelyn tehokas hyödyntäminen. Muutoksen toteutuksessa turvataan riittävä asiantuntemus, alueellisten ja paikallisten olojen tuntemus, asiakkaiden ja kansalaisten oikeusturva ja vaikutusmahdollisuudet sekä korkea ympäristönsuojelun taso.
- Valvonnan voimavarojen ja tarpeiden yhteensovittamista tehostetaan muun muassa valmistelemalla ehdotus valvonnan maksullisuudesta.
- Huolehditaan ympäristönsuojelulain uudistuksen täytäntöönpanosta suunnitelmallisesti yhteistyössä täytäntöönpanosta vastaavien keskeisten tahojen kanssa.
- Arvioidaan eri ympäristölakien vaikuttavuutta lakien samanaikaisissa soveltamistilanteissa ja laaditaan tarvittaessa ehdotuksia lakeihin tehtäviksi muutoksiksi mm. luontoarvojen huomioon ottamiseksi ympäristölupamenettelyssä.
- Kehitetään luonnonsuojelulainsäädäntöä toimivuusarvioinnin ja luonnon monimuotoisuutta ja kestäväää käyttöä koskevan päivitetyn strategian pohjalta.
- Valmistellaan kuntarakenteen muutosten mahdollisesti edellyttämät lainsäädännön uudistukset.

- Toteutetaan YVA-lainsäädännön toimivuusarvioinnin ja muiden selvitysten pohjalta jatkotoimia
- Huolehditaan jätealan lainsäädännön kokonaisuudistuksen täytäntöönpanosta suunnitelmallisesti yhteistyössä täytäntöönpanosta vastaavien keskeisten tahojen kanssa.

2. Ohjausvälineiden suunnitelmallista käyttöä edistetään

- Varaudutaan sektoritutkimusyhteistyön vahvistamiseen nykyisten ja valmisteilla olevien ohjelmakohtaisten tutkimusagendojen puitteissa.
- Kehitetään julkisten ja yksityisten tahojen välistä yhteistyötä maankäytön suunnittelussa ja toteutuksessa. Tuotetaan ja välitetään tietoa ja kokemuksia kaavoituksen, rakennussuunnittelun sekä toteutuksen uusista toimintamalleista.
- Edistetään vuorovaikutteisen ja vaikutuksia ennakoivan toimintatavan käyttöä alueidenkäytön suunnittelussa ja yhdyskuntien kehittämisessä.
- Kehitetään välineitä maankäytön ristiriitatilanteisiin ja valitusten vähentämiseksi.
- Tarkistettujen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden välittyminen maakuntakaavoitukseen ja kuntien kaavoitukseen varmistetaan sekä edistetään tavoitteiden toteuttamista valtion viranomaisten toiminnassa.
- Edistetään kaavaohjauksen keinoin rantojen kaavoitusta ja arvioidaan rantarakentamisen ohjausperiaatteiden ajantasaisuus. Rantojen kaavoituksen edistyttyä rantarakentamisen poikkeamislupien toimivalta siirretään kuntiin.
- Päivitetään kaupan sijainnin ohjaukseen liittyvät oppaat ja ohjeistus.
- Hankkeiden YVA-menettely ja tapauskohtaiset YVA -päätökset ovat valtakunnallisesti laadukkaita ja yhteysviranomaisen tehtävät yhtenäisesti hoidettuja. Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi on kytketty osaksi hallinnonalojen toimintaa ja arviointia edistetään ohjauksella. Perustetaan tapauskohtaisten YVA-päätösten seurantajärjestelmä.
- Kehitetään ja edistetään tuulivoimarakentamisen kaavoitusta ja tätä koskevaa ohjausta.
- Parannetaan säädösten, ohjelmien ja hankkeiden vaikutusten arviointia.
- Parannetaan rakentamismääräysten ja -ohjeiden käyttökelpoisuutta ja ajanmukaisuutta ottaen huomioon muun muassa eurooppalaisten standardien kehitys.
- Rakennusvalvontaa ja siihen liittyvää sähköistä asiointia kehitetään yhteistyössä kuntien kanssa tehokkuuden ja tuottavuuden parantamiseksi.
- Osallistutaan ELYjen ja AVIen strategia-asiakirjan ja strategisten tulossopimusten 2012-2015 tarkistamiseen yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa ja varmistetaan YM:n strategiassa asetettujen päämäärien toteuttaminen myös aluehallinnon toiminnassa.
- Edistetään ja tiivistetään tutkimusyhteistyötä ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalojen luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymässä (LYNET).
- SYKEN ohjauksessa otetaan huomioon YM:n strategiset päämäärät sekä LYNET-yhteistyö.

Vaikuttavuusindikaattorit ja -mittarit:

- Lainsäädännön vaikuttavuuden arviointi
- Maapoliittisten keinojen käytön kehitys
- Tonttien saatavuuden kehitys
- Lupien käsittelyaikojen kehitys
- Valitusten ja oikaisukehotusten määrän, sisällön ja menestymisen kehitys
- Rakennusvalvonnan asiakastyytyväisyys

4.7 Laadukas ympäristöhallinto

Ympäristöministeriö vastaa omalla toimialallaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELYt) ympäristö- ja luonnonvarat -vastuualueiden ja aluehallintovirastojen (AVIt) ympäristöluvut - vastuualueiden tulosohejauksesta ja niiden voimavaroista.

Valtionhallinnon tuottavuustavoitteiden toteuttaminen jatkuu vuoteen 2015 asti. Ympäristöhallinnon tuottavuusohjelman mukaiset hankkeet on sopeutettu vastaamaan uuden aluehallinnon rakenteita. Uusi ympäristölupatietojärjestelmä otetaan käyttöön suunnittelukauden alkupuolella ja luonnonsuojelualueita koskevan tiedon hallinnan tietojärjestelmä suunnittelukauden keskivaiheilla.

Huolehditaan, että ympäristötehtävien hoidon välttämättömät voimavarat ovat riittävät myös aluehallinnossa hallitusohjelman linjausten mukaisesti. Erityisesti tulee aluehallinnossa turvata resurssit hoitaa lakisääteiset tehtävät riippumattomasti, jotta kansalaisille voidaan turvata oikeus puhtaaseen ympäristöön.

Toiminnan tavoitteet

- Ympäristöhallinnon palvelukyky on hyvä ja sen toiminta on vaikuttavaa. Hallinnonalan virastot ja aluehallinto toteuttavat hyvässä yhteistyössä palvelutehtävänsä tehokkaasti ja laadukkaasti ja kansalaisten kohtelu on yhdenvertaista. Yhteistyö ja verkostoituminen sekä aluehallinnon uusissa virastoissa että muiden hallinnonalojen ja alueen toimijoiden kanssa tiivistyy.
- Ympäristöhallinnon toiminta on avointa, vuorovaikutteista ja ammattitaitoisesti johdettua. Sillä on osaava, hyvinvoiva ja tuloksellista työtä tekevä henkilökunta. Virastot ovat haluttuja työpaikkoja.
- Laadukkaat, kustannustehokkaat, tietoturvalliset ja organisaatorajojen yli toimivat tietojärjestelmät, tietovarannot ja sähköiset palvelut tukevat ympäristöhallinnon johtamista, toiminnallisten tavoitteiden saavuttamista ja seuranta.

Keskeiset toimenpiteet

1. Tehokas hallinto ja laadukkaat palvelut

- Ministeriön uudistettu strategia ohjaa toimintaa. Se pannaan toimeen muun muassa tulosohejauksen ja tulosjohtamisen keinoin sekä vaikuttamalla muihin toimijoihin ja yhteistyötahoihin.
- Ympäristöhallinnon ohjaus on vaikuttavaa ja tehokasta.

2. Suunnitelmallinen henkilöstöpolitiikka ja hyvinvoiva henkilöstö

- Toiminnan ja henkilöstövoimavarojen suunnitteluprosessit sovitetaan yhteen organisaation kaikilla tasoilla.
- Ennakoivalla henkilöstösuunnittelulla varaudutaan suunnittelukauden voimakkaaseen henkilöstön vaihtuvuuteen.
- Varmistetaan henkilöstövoimavarojen riittävyys ja henkilöstön jaksaminen priorisoimalla tehtäviä ja kehittämällä uusia toimintamalleja ja menettelytapoja henkilöstövoimavarojen suunnitelmallisella johtamisella turvaten riittävät voimavarat strategisille painoalueille.
- Rekrytoinneilla ja henkilökierron tukemisella vahvistetaan strategisten painopistealueiden monipuolista osaamista ja henkilöstön osaamisen kehittämistä tulevaisuuden tarpeisiin.
- Vahvistetaan henkilöstöjohtamista, hankehallintaa ja työyhteistaitoja.

- Tietoteknisissä ja -järjestelmä uudistuksissa huolehditaan henkilöstön kouluttamisesta.
- Tietojärjestelmiä hyödynnetään saumattomana osana ministeriön johtamisjärjestelmää.
- Palkkausjärjestelmien toimivuutta ja vaikutuksia seurataan.
- Ympäristöhallinnon virastot toteuttavat henkilöstösuunnitelmiaan voimavarojen kohdentamiseksi strategisille painopistealueille ja asetettujen tuottavuustavoitteiden saavuttamiseksi. Henkilöstöraportointia kehitetään henkilöstösuunnitelmien seurannan tueksi.
- Ympäristöhallinnon virastot varmistavat suunnitelmallisella osaamisen kehittämisellä, että niillä on osaavaa ja ammattitaitoista henkilöstöä tulevaisuudessa. Jokaisella on velvollisuus pitää huolta omasta osaamisestaan ja ammattitaidostaan. Työssä kehittymistä tuetaan työuran eri vaiheissa.

3. Toimintaa tukevat sähköiset palvelut ja tiedon hallinta

- Ympäristöhallinnon ydintoimintoja kehitetään uudistamalla yli organisaatorajojen ulottuvia prosesseja ja niitä tukevaa tietotekniikkaa sekä lisäämällä sähköisten palveluiden osuutta.
- Ympäristöhallinnon tietovarantoja ja niihin liitettyjä sähköisiä palveluita ja raportointimahdollisuuksia kehitetään vastaamaan hallinnon, kansallisten ja kansainvälisten asiakkaiden ja sidosryhmien tarpeita. Tietovarantojen laajalla hyödyntämisellä parannetaan viestinnän, tutkimuksen ja palvelujen vaikuttavuutta ja toiminnan ohjausta.
- Viestinnälliset verkkopalvelut (ym.fi, syke.fi, ara.fi) ja teemakohtaiset palvelukokonaisuudet (rakennettu ympäristö, ympäristöasiat) uudistetaan asiakkaiden ja sidosryhmien tarpeita vastaaviksi.
- Kehitetään tietojärjestelmien ja tietovarantojen yhteentoimivuutta valtion kokonaisarkkitehtuurimenetelmän mukaisesti.
- Ympäristöhallinto ottaa käyttöön valtion yhteisiä perustekniikkapalveluja, sähköisten palveluiden tukipalveluita ja muita tietotekniikkapalveluja sekä osallistuu näiden kehittämiseen.

4.8 Avoin, aktiivinen ja ennakoiva viestintä

Toiminnan tavoitteet

- Viestintä tukee ympäristöministeriön strategisten tavoitteiden toteutumista.
- Viestintä vahvistaa ympäristöhallinnon sidosryhmien valmiuksia keskustella luonnonympäristöön ja rakennettuun ympäristöön liittyvistä asioista, osallistua päätöksentekoon sekä toimia paremman elinympäristön puolesta.
- Sisäinen viestintä vahvistaa yhteisöllisyyttä ja yhteisten tavoitteiden sisäistämistä.

Keskeiset toimenpiteet

1. Viestintä edistää ympäristöhallinnon keskeisiä strategisia päämääriä

- Viestinnän ennakoivuutta, aktiivisuutta ja vaikuttavuutta vahvistetaan suunnittelulla. Viestinnässä ja viestintävälineiden valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota vaikuttavuuteen, kustannustehokkuuteen, ymmärrettävyyteen ja havainnollisuuteen.
- Asiantuntijoita kannustetaan osallistumaan julkiseen keskusteluun.

2. Vahvistetaan viestintäyhteistyötä hallinnonalan virastojen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä aluehallintovirastojen kanssa

- Kehitetään yhteistyötä ELY-keskusten ja AVI-virastojen viestintätoimintojen kanssa sekä tiivistetään viestintäyhteistyötä niitä ohjaavien ministeriöiden kanssa.

3. Vahvistetaan yhteisöllisyyttä

- Otetaan käyttöön yhteisöllisyyttä tukevia sisäisen viestinnän keinoja sekä vahvistetaan olemassa olevia käytäntöjä.

4. Panostetaan sähköiseen viestintään

- Viestinnässä kehitetään sähköisiä välineitä ja julkaisukanavia sekä vähennetään asteittain paperisia viestintäkanavia ja painosmääriä.
- Toteutetaan verkkopalvelu-uudistus, jolla luodaan kaikkia keskeisiä sidosryhmiä palvelevat verkkopalvelukokonaisuudet.

Hallinnonalan voimavarat 2013–2016

Henkilöstöllä ja sen kehittämisellä on ympäristöministeriön hallinnonalan tulosten kannalta erittäin keskeinen ja kasvava merkitys muun toiminnallisen rahoituksen vähäisyyden takia. Ympäristötehtäviä aluehallinnossa hoitavien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä aluehallintovirastojen riittävien voimavarojen turvaaminen on välttämätöntä. Ministeriön henkilöstöstrategiaa toteutetaan suunnittelukaudella. Tavoitteena on, että käytettävissä on monialaista osaamista ja että toimintaa ja voimavaroja kohdennetaan strategialähtöisesti ja tulevaisuuden tarpeita ennakkoiden.

Toimintamenomäärärahoissa on otettu huomioon ympäristöministeriön hallinnonalan tuottavuustavoitteiden edellyttämät henkilöstövähennystavoitteet. Kokonaishenkilötyövuosien määrä ympäristöministeriön hallinnonalalla on vuonna 2012 Metsähallituksen luontopalvelujen henkilöstö mukaan lukien noin 1260 henkilötyövuotta ja sen arvioidaan vähenevän kehyskaudella noin 1 220 henkilötyövuoteen. Lisäksi ympäristötehtäviä hoitavat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä aluehallintovirastojen ao. vastuualueet.

Ympäristöministeriön hallinnonalan talousarviorahoitukseksi esitetään kehyskaudelle 2013–2016:

Milj. euroa	2012	2013	2014	2015	2016
Peruslaskelma	275,6	259,9	260,3	260,3	260,3
Kehysehdotus		295,4	296,1	297,4	298,0

Peruslaskelmaan sisältyy hallinnonalalla aiemmin päätetyt tuottavuusvähennykset. Hallinnonalan toiminnan kehittämisen edellyttämiä lisärahoitustarpeita on ehdotettu muun muassa rakentamisen korjausavustuksiin, rakennusperinnön hoidon avustuksiin, Itämerirahoitukseen, vesienhoidon edistämiseen, ympäristötöihin ja haja-asutusalueiden vesiensuojelun tukemiseen, kansallispuistojen ja suojelualueiden virkistyspalveluihin, öljyntorjunnan kalusto- ja laiteinvestointeihin, rakennusten energiatehokkuusselvityksiin sekä hallinnonalan ympäristötietojärjestelmään, verkkopalvelu-uudistukseen ja sähköisiin palveluihin. Peruslaskelman määrärahatason aleneminen vuoden 2012 jälkeen aiheutuu erityisesti korjausrakentamiseen liittyvien elvytystoimenpiteiden loppumisesta.

Asuntotoimen menot, lukuun ottamatta lähinnä korjaus- ja energia-avustuksia, rahoitetaan talousarvion ulkopuolisesta valtion asuntorahastosta. Asuntorahaston valtuuksien ja menojen tasoon suunnittelukaudella vaikuttaa merkittävästi taloudellisen tilanteen, työllisyyden sekä rakennussektorin kehitys. Tavoitteena on, että kehyskaudella voidaan turvata riittävä kohtuuhintaisten asuntojen tuotanto.

Asuntorahastosta arvioidaan tuloutettavan valtion talousarvioon suunnittelukaudella noin 126–145 milj. euroa vuosittain nykyisillä laskentaperusteilla.

Toiminta- ja taloussuunnitelman lisäksi on laadittu erilliset tarkemmat perustelut suunnittelukauden keskeisistä menopaineista samoin kuin talousarvion ulkopuolisesta asuntorahastosta rahoitettavasta toiminnasta sekä rahastojen rahoituslaskelmat vuosiksi 2012–2016.

YM:n ilmastopolitiikan seuranta

Liite 1

Sektorit	Politiikkatoimi	Toimenpiteet	Seurantaväline
Alueidenkäyttö ja yhdyskunnat	Vahvistetaan yhdyskuntarakennetta eheyttävää sekä maankäyttöä ja eri toimintoja yhteen sovittavaa ohjausta.	<p>Suunnitelma 2013-2016</p> <ul style="list-style-type: none"> Alueidenkäytön suunnittelun ohjauksessa ja kehittämisessä ja viranomaisyhteistyössä painotetaan erityisesti kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen eheyttämistä sekä maankäytön, asumisen, liikennejärjestelmän ja palvelurakenteen yhteensovittamista. Tuotetaan aineistoa kaavojen yhdyskuntarakenteen ja ilmaston vaikutusten arvioimiseksi. <i>Tavoite: Yhdyskuntarakenne eheytyy.</i> Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarvioinnin perusteella kehitetään yhdyskuntarakenteen ohjauksen välineitä. Arvioidaan kuntarakenteen muutosten vaikutukset suunnittelu- ja ohjausjärjestelmään. Vahvistetaan kaupunkiseutuja kokonaisuutena käsittelevän yleispiirteisen maankäytön ja liikenteen suunnittelun asemaa. Tehostetaan kaupunkien läheisen maaseudun yhdyskuntarakenteen ohjausta tarkistamalla asemakaava-alueen ulkopuolisten alueiden kaavoituksen ja rakentamisen ohjauksen periaatteita erityisesti kaupunki- ja kasvuseuduilla. Arvioidaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ajantasaisuus ja arvioinnin perusteella huolehditaan tarpeen vaatiessa päätöksen tarkistamisesta (2015-2016). <i>Tavoite: Alueidenkäytön ohjausjärjestelmä vastaa muuttuvaa toimintaympäristöä.</i> Aiesopimusmenettelyn käyttöä kaupunkiseuduilla laajennetaan alueellisesti ja sisällöllisesti siten, että niiden yhteydessä tarkastellaan myös palveluja ja elinkeinoja (MALPE-sopimukset). Sopimukset laaditaan entistä sitovammiksi. Sopimukset kytketään seudullisiin ilmastostrategioihin. Koordinoidaan metropolipolitiikan toteuttamista ja tuetaan sen kärkihankkeiden etenemistä. <i>Tavoite: Maankäytön ja siihen vaikuttavien toimintojen yhteensovitus tehostuu kaupunkiseuduilla.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Alueella, jossa asukastiheys on vähintään 20 asukasta hehtaarilla, asuvien osuus kaupunkiseudun taajama-alueen asukkaista Asemakaavoitetulle alueelle rakennettujen asuinhuoneistojen osuus laajan kaupunkiseudun alueelle rakennetuista asuinhuoneistoista (mukana käyttötarkoituksen muutokset) MALPE-sopimuksissa määrittävät seurantaindikaattorit
	Edistetään tuulivoimarakentamisen laadukasta kaavoitusta	<p>Suunnitelma 2013-2016</p> <p>Tuulivoimarakentamista ohjaavien laadukkaiden kaavojen ripeää valmistelua tuetaan kaavaohjauksella ja avustuksin. <i>Tavoite: Tuulivoimarakentamista ohjaava kaavoitus etenee siten, että ilmasto- ja energiastrategian 6 TWh tuotantotavoite vuonna 2020 voi toteutua</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Vireillä olevat tuulivoimahankkeet Olemassa olevat tuulivoimalat Syöttötariffin piirissä olevat tuulivoimalat Vahvistettujen maakunta-kaavojen tuulivoima-alueet
	Edistetään seudullisten ilmasto- ja energiastrategioiden laatimista ja niiden kytkemistä maankäytön ohjaukseen ja	<p>Suunnitelma 2011-2015</p> <p>ELY-keskukset ovat osallistuneet alueillaan ilmasto- ja energiastrategioiden laatimiseen. Maakunnan liittojen rooli maakunnallisen liikennejärjestelmätyön koordinoinnissa vahvistuu ja tämä otetaan huomioon maakuntakaavoituksen ohjauk-</p>	

	liikennejärjestelmien kehittämiseen	<p>sessä. YM osallistuu Kuntaliiton Kokonainen -hankkeeseen, jonka tarkoituksena on parantaa kuntien edellytyksiä tehdä ilmastotavoitteiden kannalta mielekkäitä päätöksiä ja tuoda tähän työhön työkaluja ja SYKE:n HINKU-hankkeeseen (kohti Hiilineutraalia kuntaa).</p> <p><i>Tavoite: edistetään alueellista ja paikallista toimintaa.</i></p>	
Rakennukset ja asuminen	Uudisrakentamisessa kohti matalaenergiarakentamista	<p>Suunnitelma 2011-2015</p> <p>Vuonna 2008 annettujen uudisrakentamisen energiatehokkuusvaatimusten kiristyminen astuu voimaan (2011 ->). Uudisrakentamisen energiatehokkuusvaatimusten tiukentamisen seuraava vaihe: vaatimuksia kiristetään edelleen noin 20% sekä siirrytään kokonaisenergiatarkasteluun ja lämmitysmuodon huomioimiseen (2013 ->).</p> <p><i>Tavoite: parannetaan uudisrakennusten energiatehokkuutta.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Osana SAdE -hanketta kehitetään energiatodistusjärjestelmän laadinta- ja tietopalvelua sähköiseksi asiointiksi
	Olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuuden parantaminen	<p>Suunnitelma 2011-2015</p> <p>Vuosina 2011-2015 myönnetään energia-avustuksia asuinkerros- ja rivitaloille energiakatselmusten tekemiseen, rakennuksen ulkovaipan korjaamiseen, ilmanvaihtojärjestelmään liittyviin toimenpiteisiin, lämmitysjärjestelmään ja uusiutuvien energialähteiden käyttöönottoon liittyviin toimenpiteisiin.</p> <p><i>Tavoite: Parannetaan rakennusten energiatehokkuutta ja kannustetaan ympäristöystävällisempiin energiamuotoihin.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Korjausavustusten ja niiden kohdentumisen määrä
Jätteet	Jätelainsäädännön kokonaisuudistus	<p>Suunnitelma 2011-2015</p> <p>Uuden jätelain mukaisen jätehierarkian toimeenpano.</p> <p><i>Tavoite: yleisasetus jätteistä sisältää kierrätystavoitteet.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • SYKEN jäteseuranta • Tilastokeskuksen jätetilasto • VALTSU:n seuranta-indikaattorit
	Uusi jäteverolaki ja organisen aineen kaatopaikkakäsittelyn rajoittaminen ohjaavat aiemmin kaatopaikalla käsitellyn jätteen kierrätykseen ja hyödyntämiseen energiana	<p>Suunnitelma 2011-2015</p> <p>Uuden jäteverolain mukainen kaatopaikalle sijoitetusta jätteestä kannettavan jäteveron korotus ja veropohjan laajentaminen yksityisille kaatopaikoille. Organisten jätteiden kaatopaikkakäsittelyn rajoittaminen vuoteen 2016 kaatopaikkadirektiivin vaatimusten mukaisesti. Kaatopaikoista annettua valtioneuvoston päätöstä muutetaan vuoden 2011 alkupuolella siten, että kaatopaikalle sijoitettavaksi hyväksyttävän jätteen organisen aineksen kokonaispitoisuudelle asetetaan raja-arvo ja että muutokseen sopeutumiseksi säädetään tarvittava riittävä voimaantuloaika.</p> <p><i>Tavoite: Kielletään organisen aineen päätyminen kaatopaikoille lähes kokonaan ja vähennetään sen avulla kaatopaikkojen metaanipäästöjä.</i></p>	
	Edistetään biokaasun laitosmaista tuotantoa ja käyttöä. Tuetaan biokaasun tuotantoon soveltuvien yhdyskunta- ja teollisuusjätteiden sekä lietteiden hyödyntämistä ympäristövaatimukset täyttävissä biokaasulai-	<p>Suunnitelma 2011-2015</p> <p>Edellä mainittujen toimien lisäksi syöttötariffi biokaasulaitoksille.</p>	

	toksissa.		
Työkoneet	Biopolttoaineiden käytön lisääminen työkoneissa	<p>Suunnitelma 2011-2015</p> <p>Liikenteen biopolttoainelaki edellyttää vuosina 2011-2014, että 6 % myydystä liikennepolttoaineesta biopolttoainetta, minkä jälkeen osuus nousee askelittain (ei velvoita työkoneita, mutta luo edellytyksiä käyttää biopolttoaineita myös työkoneissa). Moottoripolttoaineen ja muiden työkoneissa mahdollisesti käytettävien polttoaineiden laadun seurannassa käytetään soveltuvin osin liikennepolttoaineen laatudirektiivin ja uusiutuvan energian edistämisdirektiivin seurantajärjestelmiä.</p> <p><i>Tavoite: edistää siirtymistä pois fossiilisista polttoaineista.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Liikennepolttoaineen laatudirektiivin ja uusiutuvan energian edistämisdirektiivin seurantajärjestelmät soveltuvin osin
F-kaasut	F-kaasujen osittainen käyttökielto	<p>Suunnitelma 2011-2015</p> <p>EY:n F-kaasuasetuksen uudelleentarkastelun yhteydessä 2012 vaikutetaan siihen että F-kaasujen käytöstä luovutaan niissä sovelluksissa, joissa se on teknisesti ja taloudellisesti mahdollista. F-kaasujen taloudellisen ohjauksen mahdollisuuksien ja vaikutusten selvittäminen.</p> <p><i>Tavoite: F-kaasupäästöjen vähentäminen.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Esiselvityksen raportti • F-kaasujen yhteenlaskettu käyttö ja päästöt